

~~~~~

0.478

ଶିଶୁ ଶିକ୍ଷା ବିଧାନ ।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାକର ସାହୁ ।

ମୂଲ୍ୟ ୫ ୦ ୧୭

ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟାକାଶର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନକ୍ଷତ୍ର ; ଶିବରାଟି ,
 ବଡ଼ ସହାର ଓ ରଘୁବଂଶ ପ୍ରଣେତା ; ସୁମାର୍ଜିତ —
 ସୁରୁତ — ସଦ୍‌ଭାବ — ସମ୍ମଦ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିବିଧ କବିତା
 ରଚକ, ଗୁଣଭାମ୍ନା ଶ୍ରୀମାନ୍ ବଳଭଦ୍ର ଦେବ ବଡ଼କୁମାର
 ମହୋଦୟଙ୍କର ମନ୍ତବ୍ୟ : —

ବିଧ୍ୟା ଚକୋର ଶ୍ରୀମୁକ୍ତ କରୁଣାକର ସାହୁକ
 ପ୍ରଣୀତ ଶିଶୁଶିକ୍ଷାବିଧାନ ନାମକ ପୁସ୍ତକ ଗଣ ମୁଁ
 ପାଠକର ବଡ଼ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି ।

ବାଳକମାନେ ଭବିଷ୍ୟତ୍ ମାନବସମାଜର ନେତା,
 ସେମାନଙ୍କର କ୍ଷୁଦ୍ର ମସ୍ତିଷ୍କରେ ଯେଉଁ ସତ୍‌ବାଚର
 ସୂକ୍ଷ୍ମାଦର୍ଶ ସୂକ୍ଷ୍ମଅଂଶ ଧୀରେ, ସଞ୍ଜୟ ହେବ ସମ-
 ଯୁରେ ସେହି ସୁନବିଷ୍ଣୁପ୍ରତ୍ୟେକ ଉପଦେଶମାନ ବୃହ-
 ଦାକାର ତରୁରୂପେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ସୁଫଳଦ୍ୱାରା
 ସମାଜର ଓଦେଶର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ମଙ୍ଗଳ ସାଧନକରିବ ।

ଯେଉଁ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଏଦେଶରେ ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା
 ଦିଆଯାଏ, ତହିଁରେ ସେମାନେ ସୁଶିକ୍ଷିତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ
 ସେମାନଙ୍କର ଭବିଷ୍ୟତ୍ ଜୀବନର ଉଚ୍ଚଲକ୍ଷ୍ୟ ପୂରଣରେ
 ସମର୍ଥ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପ୍ରତିକ୍ଷ୍ୟ ଦ୍ୱିଧା ଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷାରୁ
 ପ୍ରାଚୀନ ଅନୁକରଣ ଦ୍ୱାରାକୁସଂସ୍କାର ଗ୍ରସ୍ତହେଇ ଶିଶୁମାନେ
 ମୂର୍ଖ ମୂଢ଼ାବୃତ୍ତି ଅଭ୍ୟାସକୁ ଉଦାଗ୍ରହ ପାରନ୍ତିନାହିଁ ଏଣୁ
 ସେହି ଉଚ୍ଚ ଲକ୍ଷ୍ୟରୁ ନିରସ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କିଣ୍ଡାର-
 ଗାର୍ଦ୍ଧେନ ପ୍ରଣାଳୀର ଶିକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା ସେପରି କିଟକାଳୀ
 ଘଟିବାର ସମ୍ଭବନୁହେ । ଏଥିର ଶିକ୍ଷା ପରୋକ୍ଷନୁହେ ,
 ପ୍ରତିକ୍ଷ । ବାଲ୍ୟ କାଳରୁ ପ୍ରତିକ୍ଷିତ ପଦାର୍ଥରଚନା

ସୁଶିକ୍ଷିତ ଶିକ୍ଷକ ମାନଙ୍କ ନିକଟରୁ ଶୁଣିଲେ ପ୍ରାଚୀନ
ମନ୍ତ୍ର ସଂସ୍କାର କାହାରିଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ଶିଶୁମତ୍ସ୍ୟରେ
ପ୍ରବେଶକରି ସ୍ୱାସ୍ଥୀ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ ।

ଏହି ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଭୃତବର୍ଷରେ ଯେ ଏପରି
ପଦ୍ଧତିର ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଉ ନଥିଲା ଏହାକୁହେ
ସୁରକ୍ତଲ ଶ୍ରବଣୀ ଶେଷଲଟ୍ଟି ଓ ଫେଡ଼ରାକ
ପ୍ଲୋଟିଙ୍ଗଲ ମହାତ୍ମାମାନେ କେତେକାଳ ଗଭୀର
ଗବେଷଣା ଦ୍ୱାରା ମତ୍ସ୍ୟ ଘଷି, ଯାହା ପ୍ରକାଶକର
ଅଧୁନିକ ଶିକ୍ଷିତ ସମ୍ପ୍ରଦାୟକୁ ଚମତ୍କୃତ କରିଅଛନ୍ତି
ସେହି ଶିକ୍ଷା ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ସହସ୍ରବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ବୁଢ଼ା
ବିଷ୍ଣୁଶର୍ମା କିମ୍ବଦନ୍ତ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତରେ ମନୁଆକର୍ଷଣ କରି
ବାଳକମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷିତ କରିଥିଲେ । ଏହାହିଁତୋ-
ପଦେଶ ପାଠକ ମାତ୍ରଙ୍କୁ ଜଣାଅଛି ।

ସେବାଦରଶିକ୍ଷା କାଳକ୍ରମେ ଏଦେଶରୁ ଲୁପ୍ତହୋଇ
ଯାଇଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ନବଶିକ୍ଷା ଆଲୋକପ୍ରାପ୍ତ
ବୈଦେଶିକ ମାନଙ୍କର ପଦ୍ଧତି ଅବଲମ୍ବନ କରି ବିଦ୍ୟା-
ଚକ୍ରୋର୍ତ୍ତୀ ଯୁକ୍ତ ବାବୁ କରୁଣାକର ମାତ୍ର “ଶିଶୁ ଶିକ୍ଷା
ବିଧାନ” ପ୍ରଣୟନକରି ଧନ୍ୟବାଦାର୍ହ ହୋଇଅଛନ୍ତି ।

ଏହିସୁସ୍ଥକ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ନିଜ ସନ୍ତାନ ମାନଙ୍କ
ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହାର କରି ସୁଫଳ ପାଇବେ ଏଥିରେ
ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

ଲେଖକ ଯେପରି ପରିଶ୍ରମୀ ଆଶାକରୁ ଭବି-
ଷ୍ୟତରେ ସେ ଏପରି ସୁନ୍ଦର ସୁସ୍ଥକ ରଚନା କରି
ଦେଶର ଓ ସମାଜର ମଙ୍ଗଳ ସାଧନ କରିବେ ।

ଉତ୍ସର୍ଗପତ୍ର

ବିବିଧ ସମ୍ମିଶ୍ର ବିମଣ୍ଡିତ ,

ମାନନୀୟ ବାମଣା ଯୁବରାଜ ଶ୍ରୀମାନ-ଦିବ୍ୟ-

ଶଙ୍କର ଦେବ ମହୋଦୟଙ୍କ

ଶ୍ରୀକର କମଳେଷୁ ।

ସବିନୟ ଲବେଦନ ମିତ୍ରଂ,

ପରମ ଭକ୍ତିଭଜନ ଶ୍ରୀମାନ ଯୁବରାଜ ମହୋଦୟ ,

ଶ୍ରୀଗ୍ରମୁ ଭୋଗବିଳାସରେ ମଗ୍ନ ନରହି ସର୍ବଦା

କଠୋର ପରିଶ୍ରମ ଦ୍ଵାରା ଯେପରି ବିଦ୍ୟା ପଥରେ ଅଗ୍ର-

ସର ହେଉଅଛନ୍ତି , ତାହା ଅଧୁନା ଉତ୍କଳରେ ବିଗଳ

ବୋଇଲେ ଅଭୁକ୍ତି ହେବନାହିଁ । ଶ୍ରୀଗ୍ରମୁ ଯେ କେବଳ

ଅପଣା ଶିକ୍ଷାଗ୍ରନ୍ଥ ଲକ୍ଷ୍ୟକର ଅଗ୍ରସର ହେଉଅଛନ୍ତି

ତାହାମୁହେଁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବାମଣା ଶ୍ରବକର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ

ସୁଶିକ୍ଷା ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ସର୍ବଦା ଉତ୍ସାହିତ

କରୁଅଛନ୍ତି ।

ଶ୍ରୀଗୁମୁଜ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧେ ଦିଗେଷ ଯତ୍ନ ଥିବାର
ଦେଖି ଏକ ସନ୍ତୁଣ ନିନୟନେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଏହି “ଶିଶୁ-
ଶିକ୍ଷା ଦିଧାନ” ପୁସ୍ତକ ଗଣିକ ଶ୍ରୀ ଗୁମୁଜର ପଦସ
କରକମଳରେ ଅର୍ପଣ କରିବାକୁ ସାହସୀ ହେଲି ।
ପ୍ରତ୍ୟେକଦିନ ହେଲେ ନିଜର ଜୀବନକୁ ସଫଳ ଜ୍ଞାନ
କରିବି ।

ଶ୍ରୀଗୁମୁଜର
ଏକାନ୍ତ ଆଶ୍ରମ
ଶ୍ରୀ କରୁଣାକର ସାହୁ

—*~*~*~*

ଭୂମିକା ।

ଜ୍ଞାନଟି ଶ୍ରେୟ, ଜ୍ଞାନଟି ପ୍ରିୟ , ଜ୍ଞାନଟି ଅମୃତ ,
ଜ୍ଞାନଟି ଜୀବନର ମୁଖ୍ୟଉଦ୍ଦେଶ । ଏହିଜ୍ଞାନ ବଢ଼ନ୍ତୁ
ସ୍ଥଳରେ ବଢ଼ନ୍ତୁ ଆକାରରେ — — ସାହିତ୍ୟ , ବିଜ୍ଞାନ ,
କୃଷି , ଶିଳ୍ପ ପ୍ରଭୃତି ବିଷୟ ସକଳରେ ଯୁକ୍ତହୋଇ
ସଜ୍ଜବତା ଓ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀତା ଶକ୍ତି ବୃଦ୍ଧିକରେ । ଅତି-
ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ସକଳ ଦେଶରେ ଜ୍ଞାନ ଉପାହାନର
ପଥ ଏକ ଦେଶଦର୍ଶୀ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା । କ୍ରମେ ସେହି-
ଜ୍ଞାନ ସର୍ବତୋମୁଖୀ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏହାହିଁ ଅଧୁ-
ନିକ ଯୁଗର ସତ୍ୟତାର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ଲକ୍ଷଣ ।
ମାନବ ସବୁଦିନେ ଏକ ଅବସ୍ଥାରେ ରହି ଉପସ୍ଥିତ
କରି ନପାରେ । ସୁତରାଂ ଏହି ବୈଜ୍ଞାନିକ ଯୁଗରେ
ଶିକ୍ଷାର କୌଶଳ ମଧ୍ୟ ଉନ୍ନତଭାବେ ହେବା ଶ୍ୟାବ୍ୟବସ୍ଥା ।

କୃଷିକାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେଲେ କେତେ ଯତ୍ନରେ
ଶାକ୍ତ ରୋପଣ କରାଯାଏ , ସୁଣି କେତେଯତ୍ନରେ ସାର ,
ଜଳ , ଆଲେକ , ଗୌଡ଼ , ଆବଶ୍ୟକାନୁସାରେ ଦିଆ-
ଯାଏ , ଓ ଅଙ୍ଗୁର ଅତିସାବଧାନରେ କାଟାଦିରୁ ରକ୍ଷା
କରାଯାଏ । ଶିଶୁମାନଙ୍କର ଜ୍ଞାନୋନ୍ନତି ସହିତ ଶାସ୍ତ୍ର-
ଭିତ୍ତି ଉନ୍ନତ ସମ୍ମାନ ଭାବେ ଆବଶ୍ୟକ ।

ସେମାନେ ପ୍ରାକୃତିକ ଯେଉଁସବୁ ପଦାର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ
ଅବସ୍ଥାନ କରନ୍ତି , ସେ ସକଳ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଅବଗତା ଓ
ବହୁ ଦର୍ଶିତା ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ଏହି ଶିକ୍ଷାଦାନ

କ୍ରୀଡ଼ାଘରରେ ପ୍ରଥମରେ ଶିଶୁମାର ଆନନ୍ଦରେ ତାହା
ଛାଡ଼ିବା କର ଶିକ୍ଷାର ଉଦ୍ଦେଶ ସଫଳ କରନ୍ତି ।

ଏକଦା ସୁରଜରଘାଣୀବାସୀ ପେଷୁଲଟ୍ଟି ନାମକ
ଏକଜଣ ପ୍ରତିଭାଶାଳୀ ମହାପୁରୁଷ ଶିଶୁଶିକ୍ଷାର ପୁରୁ-
ତନ ପ୍ରଣାଳୀକୁ ଉଦ୍ଘାଟକର ଏକ ନୂତନ ପ୍ରଣାଳୀ ସୃଷ୍ଟି-
କଲେ ।

ମହାତ୍ମା ଫ୍ରେଡ଼ରିକ ମ୍ୟୋକେଲ ୧୮୬୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟରେ
ଏହାର ଗୁଣ ଚାପୁର୍ଯ୍ୟ ଓ ଉପକାରତା ସମ୍ବନ୍ଧେ ପ୍ରବ-
ଚନା କଲେ ଶିକ୍ଷିତ ସମାଜର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କଲେ ।
ଏହି ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀକୁ ବିଶ୍ୱାର ଗାର୍ଡେନ ଶିକ୍ଷା ବୋଲି-
ଯାଏ, ଏହିଶିକ୍ଷା ବର୍ତ୍ତମାନ ଉତ୍କଳରେ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇ-
ଅଛି । ବିଦ୍ୟାଳୟ ମାନଙ୍କରେ ବିଶ୍ୱାର ଗାର୍ଡେନ ଶିକ୍ଷାର
ଉପକରଣ ମାନ ରଖାଯାଇଅଛି, ଶିକ୍ଷାବିଭାଗୀୟ ଉଚ୍ଚ
କର୍ମସ୍ଥଳୀ ମାନଙ୍କ ଉପଦେଶାନୁସାରେ ଶିକ୍ଷକମାନେ
ବାଳକ ବାଳିକା ମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଶିଶୁ ଲେଖି ଏ ଉଦ୍ୟାନ
ତୟାର କରାଇ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ ସହିତ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା
ପ୍ରଦାନ କରିଥାନ୍ତି, ସୁତରାଂ ଏହି ଶିକ୍ଷାଦ୍ୱାରା ଶିଶୁମା-
ନଙ୍କୁ ଜ୍ଞାନୋନ୍ମତ ଓ କର୍ମଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଏ, ଏହି
ବାଳକ, ବାଳିକା, ପିତା, ମାତା, ଅଭିଭାବକ ଓ ଶିକ୍ଷକ
ପ୍ରଭୃତି ସଙ୍ଗରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଜାଣିରଖିବା ଉଚିତ,
ଜାହା ନହେଲେ ଶିକ୍ଷାର ଉଦ୍ଦେଶ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଫଳ
ହୋଇନପାରେ । ଅତଏବ ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ ରେ 'ବିଶ୍ୱାର
ଗାର୍ଡେନ ବା ଶିଶୁଶିକ୍ଷା ବିଧାନ' ପଦ୍ଧତିର କରବାରେ
ପ୍ରକୃତ ହେଉ । ଏହିପ୍ରକୃତ ଦ୍ୱାରା ଯେ ସମସ୍ତ ଜ୍ଞାନ

(୩)

ସ୍ମରଣେବ ଏହାନୁହେ କେବଳ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯମପୋଷ-
ଯୋଗୀ ଶିଶୁମାନଙ୍କର ଅନେକ ଶିକ୍ଷଣୀୟ ଦିଷ୍ଟ ଥିବା
ତେରୁ ଏହା ସାଧାରଣରେ ଅଦରଶୀୟ ହେବାର ଅଶା-
ଭୀତି ପ୍ରକାଶ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟହେଲା ।

ଶ୍ରୀକରୁଣାକର ସାହୁ

ଦେବଦୁର୍ଗ, ବାମନା

ତା ୨୪ । ୫ । ୧୯୧୩

କିଶୋର-ଗାଥେନ

ଦୀ

ଚତୁର୍ଥାଦ୍ୟାଦ୍ୟାମା

ପୃଥ୍ବୀର ପ୍ରାୟ ସକଳ ଦେଶରେ ଅର୍ଥୋପାସ୍ଥାନର
ପ୍ରସ୍ତୁତନ ନିମନ୍ତେ ଶିଶୁମାରଙ୍କୁ ସ୍ଥଳଶକ୍ତିର ସାହା-
ଯ୍ୟରେ ଲେଖାପଢ଼ା ଓ ଗଣିତ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଇଥାଏ ।
ଏହି ପ୍ରଣାଳୀ ବହୁକାଳରୁ ଜନସମାଜରେ ଏପରି ବ୍ୟ-
ସ୍ଥଳ ହୋଇଯାଇଅଛି ଯେ ଏହା ଅପେକ୍ଷା ଗୌଣବି
ଶ୍ରେଣୀର ଶିକ୍ଷାପ୍ରଣାଳୀର ଅବଶ୍ୟକତା ସାଧାରଣ
ଲୋକେ ଉପଲବ୍ଧି କଟିପାରିନୁହାଁ । ସାଧାରଣ
ଲୋକେ ଅନିୟମରେ ପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରଥା ଅବଲମ୍ବନ କରି
ତଳନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ପ୍ରତିଭାଶାଳୀ ମହାପୁରୁଷ ତହିଁରେ ଶ୍ରେଣୀ
ହୁଅନ୍ତିନାହିଁ ।

ସୁରତରଲକ୍ଷ୍ମୀ ଦେଶରେ ଯେଷ୍ଟଲକ୍ଷ୍ମୀ
ନାମରେ ଏକଜଣ ପ୍ରତିଭାଶାଳୀ ଶିକ୍ଷକ ତତ୍ତ୍ୱ-
ଶ୍ରବଣ କରିଥିଲେ, ସେ ଶିଶୁଶିକ୍ଷାର ସୁରତର
ପ୍ରଣାଳୀ ଶୁଣି ଏକ ନୂତନ ପ୍ରଣାଳୀର ସୃଷ୍ଟି କଲେ ।
ଯେଷ୍ଟଲକ୍ଷ୍ମୀ ଏହି ପ୍ରଣାଳୀର ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା ହେଲେହେଁ
ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଏହାରବୃତ୍ତି ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଓ ଉପ-
କାରକତା ଦିଶେଇଥିବେ ବୁଝିଥିଲେ । ସେ ଉକ୍ତ ପ୍ରଣା-
ଳୀରେ କାର୍ଯ୍ୟକରି ତହିଁର ଉପକାରକତା ସମ୍ମୁଖେ ପ୍ରଦ-
ନାହିଲେଖି ଶିକ୍ଷିତ ସମାଜର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରି-
ଥିଲେ ।

ମହାତ୍ମା ଫ୍ରେଡ଼େରିକ୍ ଡାକର୍ଙ୍କର ଶିକ୍ଷାପ୍ରଣା-
ଳୀର ନାମଦେଇ ଅଛନ୍ତି , “ ବ୍ରହ୍ମାର ଗାଡ଼େଜ୍ ଶିକ୍ଷା
ପ୍ରଣାଳୀ ” ଜର୍ମାନୀ ଭାଷାରେ “ ବିଶ୍ୱ ” ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଶିଶୁ
ଚର୍ଚ୍ଚାର ବହୁବଚନରେ ବ୍ରହ୍ମାରହୁଏ , ଗାଡ଼େଜ୍ ଶବ୍ଦ
ଇଂରେଜି ଭାଷାରେ ଡେଇଁ ସମାର୍ଥବାଚକ ; ଏହାର
ଅର୍ଥ ଉଦ୍ୟାନ ଅଟେ ଏବଂ “ ବ୍ରହ୍ମାର ଗାଡ଼େଜ୍ ” ଶବ୍ଦର
ଅର୍ଥ ଶିଶୁଗଣର ଉଦ୍ୟାନ ବା ଶିଶୁଦ୍ୟାନ । ଉଦ୍ୟାନ-
ରେ ଯେପରି କାଳରୁ ଗଛ ସମସ୍ତ ଅଛୁରଚହୁଏ
କ୍ରିୟାଶୀଳ ପକ୍ଷୀଶବ୍ଦ ଲାଭକରି ଫୁଲ ଫଳରେ ସୁଖୋ-
ଦିତ ହୁଏ ଶିଶୁମଧ୍ୟ ସେହିପରି ସ୍ୱଚ୍ଛରେ ଓ ବିଦ୍ୟା-
ଭିତ୍ତିରେ ଶାନ୍ତତା ଓ ଶୁଦ୍ଧତାରେ ଶୁଦ୍ଧିପ୍ରାପ୍ତି ହେବାକୁ
ଓ କର୍ମଶିଳ୍ପ କରୁଁ , ଯଥା ସମ୍ଭବରେ ଶୁଦ୍ଧ ଅବସ୍ଥା
ମୁକ୍ତହୁଏ । ଏହାହିଁ ବିଶ୍ୱର ଗାଡ଼େଜ୍ ପ୍ରଣାଳୀର
ମୂଳମତ ।

ଶିଶୁବିଦ୍ୟାଳୟ ସହିତ ଗୋଟିଏ ଫଳ
ସୁସ୍ଥ ଉଦ୍ୟାନ ଥିବାରୁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଏହାହିଁ ଫ୍ରେଡ଼େ-
ରିକ୍ଙ୍କର ଅଭିମତଥିଲା , ଏବଂ ତାଙ୍କର ଶୁଦ୍ଧଭିତ୍ତି
ବିଦ୍ୟାଳୟର ସ୍ୱପ୍ନରେ ମଧ୍ୟ ଏପରି ଉଦ୍ୟାନଥିଲା ।
ସେହି ଅର୍ଥରେ ସେ ଅଶିଂକୃତେ “ ବିଶ୍ୱର ଗାଡ଼େଜ୍ ”
ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର କରିଥିଲେ । ସତ୍ତ୍ୱେପି-ଶିଶୁ-ପ୍ରକୃତି-
ବର୍ଣ୍ଣୀ ଫ୍ରେଡ଼େରିକ୍ ଶୁଦ୍ଧଭିତ୍ତି ଶିଶୁ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ
ଯେପରି ପୂର୍ବ ପ୍ରକଳ୍ପ ରୂପେ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀର ସର୍ବ
ସ୍ତରର ବିକଳକୁ ମୁକ୍ତ କରି ତତ୍ତ୍ୱରେ ଗୋଟିଏ
ବୋମ୍ବର ଶୁଦ୍ଧ ନୂତନ ଶିକ୍ଷାମଣ୍ଡଳ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି-

ଥିଲେ , ତତ୍ତ୍ୱ ସେ ହୁଲ୍ଲନାମର ବର୍ଣ୍ଣନାମୟୀ
 ସ୍ୱଚ୍ଛ ଏହାକୁ ମୁକ୍ତକର ଶିଶୁପ୍ରଭୃତର ଉପଯୋଗୀ
 କୋମଳ ନାମରେ ଅଭିହିତ କରିଥିଲେ । ଫ୍ଲୋବେଲ
 ବୃକ୍ଷଜୀବନ ସହିତ ଶିଶୁଜୀବନର ଭୁଲନା କରିଅଛନ୍ତି ,
 କାଜରୁ ଅଙ୍କୁର ଉନ୍ନତହୁଏ , ସେହିଅଙ୍କୁର ସୂର୍ଯ୍ୟକରଣ ,
 ଜଳ,ବାୟୁ ପ୍ରଭୃତି ଗ୍ରହଣ-ପୋଷଣ କରି ପଟାକଳୀ ଶୋଭିତ
 କ୍ଷୁଦ୍ରବୃକ୍ଷ ଅକାର ଧାରଣ କରେ , ଏବଂ ସେହିବୃକ୍ଷ
 ଶିଶୁର ସ୍ତ୍ରୀୟ ଅଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ଶକ୍ତି ବିକାଶକର ନିମ୍ନେ ,
 ବର୍ଦ୍ଧିତ ହୋଇ ଫଳଫୁଲରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଅବ-
 ଶେଷରେ ପୁଣି ପରିଣତ ଲଭକରେ । ମାନବ ଶିଶୁ ମଧ୍ୟ
 ଅସ୍ତ୍ରାବର ଅଭ୍ୟନ୍ତରରେ ସଜ୍ଜାଜୀଣ ମନୁଷ୍ୟତ୍ୱରକାଜ
 ନେଇ ଧରଣରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣକରେ । ବାହ୍ୟଜଗତର
 ପ୍ରସ୍ତୁତିରେ ସେହିବାଜରୁ ଧୀରେ , ଅଙ୍କୁର ଉନ୍ନତହୁଏ ।
 ଜନକ ଜନନୀର ସ୍ନେହ ମୃଦୁ ମଧୁର ପବନ ହିସ୍ତୋଳରେ ,
 ସହୋଦର ସହୋଦରୀର ଆଦର ଯତ୍ନର ଶୀତଳବାରି
 ବିଞ୍ଚନରେ , ଅଜ୍ଞାୟ ଶୁଦ୍ଧନର ଶୁଭକାନ୍ତାର ସୁପ୍ନସ୍ଥ
 ଅଲୋକରେ ସେହି ମନୁଷ୍ୟତ୍ୱର ଅଙ୍କୁର ସ୍ତ୍ରୀୟ ଅଭ୍ୟ-
 ନ୍ତରସ୍ଥ ଶକ୍ତି ବିକାଶ କରି ନିମ୍ନେ , ବର୍ଦ୍ଧିତ ହେଉଥାଏ ,
 ଏବଂ ସୁଶିକ୍ଷା ସ୍ତରରେ ଜ୍ଞାନ , ଭକ୍ତି , ଓ କର୍ମସୁଶୋ-
 ଭିତ ହୋଇ ପରିଣତ ଜୀବନର ପୁଣି ମନୁଷ୍ୟତ୍ୱ ଲଭ-
 କରେ । ବୃକ୍ଷ-ଶିଶୁଉଦ୍ୟାନ ମଧ୍ୟରେ ସଯତ୍ନରେ ଲଳିତ
 ପାଳିତହୁଏ । କୋମଳପ୍ରକୃତ ମାନବ-ଶିଶୁ ଯେଉଁ
 ଚନ୍ଦ୍ରାୟନରେ ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରିବ , ସେହି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ
 ତାହାର ଶିକ୍ଷାପ୍ରଣାଳୀ ଶିଶୁର ଅଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ଶକ୍ତି ସମ୍ପ-

ଚରେ ସ୍ବାଭାବିକ ଓ ସ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦ ବିକାଶପକ୍ଷେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପ-
 ଯୋଗୀ ଓ ଅନୁକୂଳହେବ । ଏହାହିଁ ପ୍ଳୋବେଲଙ୍କର ଅଭି-
 ମତ , ଏଥିପାଇଁ ସେ ସ୍ବପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଶିଶୁ-ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ
 “ ବିଶ୍ଵାର ଗାର୍ଡେନ ” ଅନ୍ୟାଦାନ କରିଥିଲେ , ତାହାଙ୍କର
 ଶିଶୁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସେ ଯେଉଁ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ
 କରୁଥିଲେ ; ତାହାହିଁ ପାଣ୍ଡାଲି ଜଗତରେ “ ବିଶ୍ଵାର
 ଗାର୍ଡେନ ପ୍ରଣାଳୀ ” ନାମରେ ସୁବିଦିତ , ପେଷ୍ଟଲଟ୍ସି ଅଥବା
 ପ୍ଳୋବେଲଙ୍କର ମତରେ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଧାନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ
 କଣ ତାହା ପ୍ରଥମତଃ ଭଲକରି ବୁଝିଦେଖିବାକୁହେବ ।
 ଗୋଟିଏ କଥାରେ କହିବାକୁଗଲେ ଶିଶୁର ସର୍ବାଙ୍ଗୀଣ
 କ୍ରିୟା ବିକାଶହିଁ ଶିକ୍ଷାଦାନର ପ୍ରକୃତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ , ଅର୍ଥାତ୍
 ଯେଉଁ ଉପାୟରେ ଶିଶୁର ଶାରୀରିକ , ମାନସିକ ଓ ପ୍ରକୃତି
 ଗତ ବୃତ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ଏକ ସମୟରେ ଉନ୍ନତ ହେବାକୁ ଅଗ୍ରସର
 ହୋଇପାରେ ତାହାହିଁ ଶିକ୍ଷାଦାନର ଶ୍ରେଷ୍ଠପ୍ରଣାଳୀ ।
 ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷା ପଦ୍ଧତିଦ୍ଵାରା ଶିଶୁର ଏହି ବିବିଧ ଅଙ୍ଗ
 ଏକତ୍ରରେ , ଏକସମୟେ ବିକଶିତ ହୁଏନାହିଁ ଅର୍ଥାତ୍
 ଯାହାଦ୍ଵାରା ଗୋଟିଏ ବା ଦୁଇଟି ମାତ୍ର ଅଙ୍ଗର ବିକାଶ
 ହୁଏ ; ସେଶିକ୍ଷା ପଦ୍ଧତି ଉକ୍ତ ମହାତ୍ମାଗଣଙ୍କ ମତରେ
 ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ତନ୍ତ୍ରିତ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ । ମନ , ଶରୀର ଓ ଅଙ୍ଗ
 ଏହି ତିନିଟିରୁ କୌଣସିଟି ବାଦଦେବାର ନୁହେଁ । ଯହିଁରେ
 ଏହି ତିନିଟିର ଏକସଙ୍ଗେ ଉନ୍ନତହୁଏ , ପ୍ଳୋବେଲଙ୍କର
 ଶିକ୍ଷାପଦ୍ଧତିର ତାହାହିଁ ମୂଳମନ୍ତ୍ର ।

ମନୁଷ୍ୟର ଶରୀରଅଛି , ମନଅଛି ,
 ନୈତିକ ବୃତ୍ତିଅଛି ଓ ଧର୍ମ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଅଛି । ଏହାର

କୌଣସିଠିକୁ ବାଦଦେଲେ ମନୁଷ୍ୟ ଅସଲ
 ମନୁଷ୍ୟ ହୋଇ ନପାରେ । ସମସ୍ତ ଗୁଣକ ଏକସଙ୍ଗେ
 ଫୁଟିଲେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମନୁଷ୍ୟହୁଏ । ଏହି ଫୁଟି ଉଠିବା ନାମହିଁ
 ବିକାଶ । ମନୁଷ୍ୟର ଶରୀର ବିକଶିତହେବ , ମନବି-
 କଶିତହେବ , ନୀତି ବିକଶିତହେବ , ଧର୍ମ ବିକଶିତ
 ହେବ , ଏହି ସମସ୍ତ ଗୁଣକ ଏକସଙ୍ଗେ ବିକଶିତ ହେବାର
 ନାମ ସର୍ବାଙ୍ଗୀଣ ବିକାଶ । ଏହି ସର୍ବାଙ୍ଗୀଣ ବିକାଶହିଁ
 ମନୁଷ୍ୟତ୍ବ । ଯାହାର ପ୍ରତିଭା ଯେତେ ତାହାର ବିକାଶ
 ତେଜେହେବ । କିନ୍ତୁ ବିକାଶଟି ସର୍ବାଙ୍ଗୀଣ ହେବା ଆବଶ୍ୟ-
 କ । ଅନୁଶୀଳନରେ ଏପରି ବିକାଶ ସମ୍ଭାବ୍ୟ
 ହୋଇଥାଏ ସୁନ୍ଦର ଶୂଳନାରନାମ ଅନୁଶୀଳନ । ଶରୀର
 ଅନୁଶୀଳନ କଲେ ଶରୀରର ବିକାଶହୁଏ । ବୁଦ୍ଧିର
 ଅନୁଶୀଳନ କଲେ ବୁଦ୍ଧିର ବିକାଶହୁଏ । ହୃଦୟର
 ଅନୁଶୀଳନ କଲେ ପ୍ରେମ , ଭକ୍ତି , ଓ ବୌଦ୍ଧର୍ଯ୍ୟ-
 ବୋଧର ବିକାଶହୁଏ ; ସତ୍ୟ , ନ୍ୟାୟ , ସଂଯମ ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ
 ବୁଦ୍ଧିର ଅନୁଶୀଳନକଲେ ନୈତିକ ଚରଣର ବିକାଶ-
 ହୁଏ , ପରହିତର ଅନୁଶୀଳନ କଲେ ମାନାଜନ ଜୀବନ
 ବିକାଶ ଲାଭ କରେ ଏବଂ ଧର୍ମ ପ୍ରବୃତ୍ତିର ଅନୁଶୀଳନ
 କଲେ ଧର୍ମଜୀବନର ବିକାଶହୁଏ । ଏହିସମସ୍ତ ଏକସଙ୍ଗେ
 ଅନୁଶୀଳନକଲେ ସମସ୍ତ ଗୁଣକ ଏକସଙ୍ଗେ ବିକଶିତ
 ହୋଇ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମନୁଷ୍ୟତ୍ବ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମାନବ ଜାତିର ସୃଷ୍ଟି-
 କରେ । ଆମେ ତେଣୁ ଯଦି ତାହାର କୌଣସିଠିକୁ ବାଦ-
 ଦେଇ କୌଣସିଠି ଅନୁଶୀଳନ କରୁଁ , ତେବେ ସ୍ବରାମନୁଷ୍ୟ
 ଅସଲ ମନୁଷ୍ୟ ପାଇବୁନାହିଁ ଅଧେ-ଚଉଦେ , ଅଥବା

ତହିଁରୁ କିଛି ମନୁଷ୍ୟ ପାଇବୁ । କିନ୍ତୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମନୁଷ୍ୟ-
 ତ୍ବ ହିଁ ଅମୃତମାନଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମନୁଷ୍ୟକୁ
 ଲାଭପାଇଁ ଅମୃତମାନଙ୍କୁ ଅନୁଗ୍ରାହନ କରିବାକୁ ହେବ ।
 ଏହି ସବାଜୀବ ମନୁଷ୍ୟକୁ ବିକାଶିତ ପ୍ଳୋକେଲଙ୍କର
 ଶିକ୍ଷାପ୍ରଣାଳୀର ଉଦ୍ଦେଶ । ଯହିଁରେ ମାନବର ଏକା-
 ଧାରେ ଶାରୀରିକ , ମାନସିକ , ନୈତିକ ସର୍ବସ୍ୱ
 କୃତ୍ତିର ସ୍ୱଚ୍ଛ ଏବଂ ସମଜ୍ଜ୍ୱଳୀଭୂତ , ଅନୁଗ୍ରାହନ ଦ୍ୱାରା
 ପରିଣାମରେ ତାହାକୁ ସବାଜୀବ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଉପ-
 ନୀତ କରିପାରେ, ଶିଶୁକାଳରେ ତହିଁର ସୁସଂଯୋଜିତ କର-
 ବାହିଁ ବିଶ୍ୱାର ଗାଡ଼େନ ଶିକ୍ଷାପ୍ରଣାଳୀର ଉଦ୍ଦେଶ ।
 ବିଶ୍ୱାର ଗାଡ଼େନ ପ୍ରଣାଳୀର ଚତୁର୍ଥ ଅଭିଗଞ୍ଜର , ଶିଶୁ
 ପ୍ରକୃତିର ନିଗୁଡ଼ ସ୍ଥାନରେ ତାହାରମୂଳ ପ୍ରୋତ୍ସାହ ଏବଂ
 ଏହାରଗାତା ଶୁଦ୍ଧ ବିସ୍ତୃତ । ଏହାରତତ୍ତ୍ୱଗୁଡ଼ିକକୁ ହେଲେ
 ଅଧ୍ୟବସାୟ, ଅଧ୍ୟୟନ, ଚିନ୍ତା ଏବଂ ଶିଶୁର ସ୍ୱଭାବ ଅତ-
 ରଣର ନିୟୁତ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଆବଶ୍ୟକ । ଶିଶୁର ମନ
 ସାଧାକାଗଜ ପରି ନୁହେଁ ଯେ ତହିଁରେ ଯାହାଖୁସି
 ଲେଖାଯିବ ଏବଂ ତାହାହିଁ ତହିଁରେ ଚିରମୁଦ୍ରିତ ହୋଇ
 ରହିବ । ଅଥବା ଏହା ନରମ ମାଠି ପରି ନୁହେଁ ଯେ
 ତାହାକୁ ଯେପରି ଢଳା ଅକାର ପ୍ରଦାନ କରାଯିବ ।
 ଶିଶୁର ଶରୀର ସଜ୍ଜନ ଓ ମନ ଚେତନ, ଭିତରରୁ ନିଜର
 ନିଗୁଡ଼ ଶକ୍ତିରେ ଏମାନେ ବଢ଼ିଉଠନ୍ତି । କୃଷି ଶକ୍ତିରୁ
 ଯେପରି ଧୀରେ ଉତ୍ପତ୍ତିହୁଏ ଓ ବଢ଼ିଉଠେ ଶିଶୁର
 କ୍ଷୁଦ୍ର ଦେହ ମନ ମଧ୍ୟ ମେଣ୍ଟିପରି କ୍ରମଶଃ ଅଙ୍କୁର ଓ
 ବିକାଶିତ ହୋଇ ପରିଣାମରେ ପୂର୍ଣ୍ଣାବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତିହୁଏ ।

ଏହି ଯୁଦ୍ଧ ଦେହ ଓ ମନର ବୃତ୍ତି ଗୁଡ଼ିକ ବିକଳ ନିୟ-
ମରେ ବିକଳିତ ହୁଏ ତାହା ଜ୍ଞାତହୋଇ ତାହାମଧ୍ୟରେ
ଶିଶୁକୁ ସ୍ଥାପିତକଲେ ସେ ନିଜେ ୧ ଜ୍ଞାନଲଭକରେ ,
ବଳଲଭକରେ ଓ କର୍ମଶୀଳ ହୋଇଉଠେ । ଶିଶୁ-
ଜୀବନରେ ପ୍ରଥମାବଧି କର୍ମଶୀଳତାର ପ୍ରକାଶ ଦେଖା
ଯାଏ । ଭୂମିକୁ ହେବାଠାରୁ ସେ ହାତ ପାଦ ପିଞ୍ଜି ଶରୀର
ଗୁଲନାକରେ ଏବଂ ହସି କାନ୍ଦି ଇଚ୍ଛିତରେ ଓ ଅଜ୍ଞ-
ଭଙ୍ଗୀ କରି ବୁଦ୍ଧି, ମନୋଭବ ଓ ଇଚ୍ଛାର ପରିଚୟ ପ୍ରଦାନ
କରେ । କ୍ରିମେ ତାହାର ଚକ୍ଷୁ, ମୁଖ, ନାକ, କାନ,
ଖୋଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଶକ୍ତିର ଉଦ୍ଘେଷହୁଏ ଏବଂ
ଅନ୍ତରରେ ବୁଦ୍ଧି, ଚିନ୍ତା, ସ୍ମୃତି, କଳ୍ପନା, ଅନୁସନ୍ଧିତ୍ତା
ସୁଖ ଦୁଃଖରେ ଦୟା କୃତଜ୍ଞତା ବିକାଶ ଲଭକରେ ।
ସଙ୍ଗେ ୨ ତାହାର ଇଚ୍ଛାଶକ୍ତି ବିକଳିତହୋଇଉଠେ ,
ଏବଂ ତାହାର ଯୁଦ୍ଧହାତ ଦୁଇଗୋଟି ନାନାବସ୍ଥୁ ଧରୁ-
ଥାଏ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବୋଧ ଓ ମନୋବିକାଶ କର୍ମଶୀଳତାର
ସହର ଗୁଡ୍ଡା, କର୍ମକୁ ପରିହାରକରି ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବୋଧ ଓ
ମନୋବୃତ୍ତିର ଉଦ୍ଘେଷ ହୁଏନାହିଁ ।

ଶିଶୁ ଶ୍ଵାସକର ସନ୍ତାନ । ପ୍ରଥମର ସେ
ପ୍ରକୃତର ନିତରେ ଲଳିତ ପାଳିତ ହୁଏ ଓ
ଶିକ୍ଷାଲଭ କରେ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଫୁଲଟି
ଫୁଟେ , ପକ୍ଷୀ ଡାକେ , ବିରଜି ଭୂଆଁ ଖେଳା-
କରେ , ଶିଶୁ ସେହି ସ୍ଥାନକୁ ଦଉଡ଼ି ଯାଏ । ଯେଉଁ-
ଠାରେ ଜଳରେ ମାଛ ଭସେ ; ହଂସ ପନ୍ଥରଣ
କରେ ଗେଣ୍ଡା ଶାମୁକା ଧୀରେ ୨ ମୁଖଖୋଲେ ,

ଶିଶୁ ସେହିସ୍ଥାନକୁ ନାଚି ଦଉଡ଼ିଯାଏ । ଯେତେବେଳେ ନାଳାକାଶରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଉଦୟହୁଏ, ନକ୍ଷତ୍ର ଦେଖାଦେଏ, ଗ୍ରହାପଥ (Milkway) ପ୍ରକାଶିତହୁଏ, ଶିଶୁର ନିଶାନ ଚକ୍ଷୁ ଆନନ୍ଦରେ ଓ ବସ୍ତୁତ୍ୱରେ ସେହିଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଥାଏ । ଏହି ଚରମସୁନ୍ଦର ; ଚରମଜ୍ଞାନ ; ଚରମ-ଜ୍ଞାନ ବର୍ଣ୍ଣରାଜ୍ୟର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ଜ୍ଞାନ ଶିଶୁର ନୂତନ କର୍ମାଳ ମୁଣ୍ଡ ବଞ୍ଚାଇତ ନେତ୍ରରେ ଯେପରି ପ୍ରତିଭାତ ହୁଏ ସ୍ୱପ୍ନାର ଚନ୍ଦ୍ରା କ୍ଳିଷ୍ଟ ଜ୍ୟୋତିର୍ମାନ ଚକ୍ଷୁରେ ତହିଁର ଶତାଂଶର ଏକାଂଶ ମଧ୍ୟ ହୁଏନାହିଁ । ପ୍ରକୃତି ମଧ୍ୟରେ ବସି ଅମୈମାନେ ଯେଉଁଠାରେ କେବଳ ଶାନ୍ତ ବାଇଗଣ ଲଭିଦେଖୁଁ ; ଶିଶୁ ସେଠାରେ ପ୍ରାଣ-ଦେଶେ , ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦେଶେ , ଅନନ୍ତକୁ ଅନୁଭବ କରେ । ଏହି ବର୍ଣ୍ଣ ଶିଶୁ ଲକଟରେ ପ୍ରାଣ ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ । ଅତଏବ ଯେତେବେଳେ ଶିଶୁର ଦେହ ପୁଷ୍ଟ ଓ ବଳିଷ୍ଠ ହେବାପାଇଁ କେବଳ କର୍ମାଳିନୀତା ଚାହିଁ ତେତେବେଳେ ତାହାକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ପୁଷ୍ଟିକର ଆହାର ଦିଅ ଏବଂ ଅବାଧେ ଦଉଡ଼ା ଦଉଡ଼ି ଇଆଁ-ତେଇଁ ଓ ଚିତ୍କାର କରି ଖେଳିବାକୁ ଦିଅ, ଦେଶିକ ତାହାର ଶରୀର ନିଜେ କିପରି ସୁନ୍ଦର ରୂପେ ଗଢ଼ାହେଉଅଛି । ଜଗତର ବିଚିତ୍ର ରୂପରସ ଶବ୍ଦ ସ୍ପର୍ଶ ଓ ଗନ୍ଧ ମଧ୍ୟରେ ତାହାକୁ ଗ୍ରହଣଦିଅ , ତାହାର ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବୋଧକୁ ଉନ୍ନେଷିତକର , ଓ ହୃଦୟକୁ ବିମଳ ଆନନ୍ଦର ସମ୍ଭାର କରିଦିଅ । ନାନାବସ୍ତୁ ଓ ଘଟଣା ସମ୍ବନ୍ଧେ ସେ ଯେତେବେଳେ ସରଳ ଓ

ସ୍ବାଭାବିକ ଭାବେ ପ୍ରଶ୍ନର ପରେ ପ୍ରଶ୍ନ କରୁଥାଏ ,
 ଖେତେବେଳେ ଅତିସହଜ ଭାଷାରେ ସେହି ସକଳ
 ପ୍ରଶ୍ନର ସଙ୍ଗତ ଓ ସତ୍ୟ ଉତ୍ତରଦିଅ ; କେବଳ
 ତାହା ନୁହେଁ , ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଓ ପରୀକ୍ଷା ଦ୍ବାରା
 ତାହାକୁ ନିଜେ ସେହି ସକଳ ତତ୍ତ୍ବର ମନୀମାସା
 କରିନେବାର ସୁଯୋଗ ଦିଅ । ଅର୍ଥ ଏହି ମହ୍ନମାଛଟି
 ଯେପରି ଫୁଲ ଫଳରୁ ମଧୁ ଫଗିବ କରୁଅଛି ସେପରି
 ତାହାକୁ ଜଗତର ପ୍ରଭେଦ ସୁନ୍ଦର ଓ ସଜ୍ଜୀବ ପଦା-
 ଥର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପାନ କରିବାକୁ ଦିଅ , ଏହି ପ୍ରଜା-
 ପତିଟି ପରି ଅନନ୍ଦରେ ବାହୁ ବିସ୍ତାର କରି ତାହାକୁ
 ନାଳାକାଶ ତଳେ ଉଜ୍ଜଳ ସୂର୍ଯ୍ୟ କିରଣରେ ମୁକ୍ତ
 ବାସ୍ତୁରେ ନାଚି ବୁଲିବାକୁ ଶୁଦ୍ଧିଦିଅ । ଶିଶୁର ମୁଗୁ
 ନେତ୍ର ଜିଜ୍ଞାସୁ ଭାବେ ପ୍ରାଣି-ଜଗତର ଯେ କୌଣସି
 ବସ୍ତୁ ପ୍ରତି ପଡ଼ିବ ସ୍ବୟଂ, ତହିଁର ସ୍ବାଭାବ ସହିତ ତାହାର
 ଘନିଷ୍ଠ ପରିଚୟ କରାଇ ଦିଅ ବିଶାଳ ଧରଣୀ ବକ୍ଷରେ
 ଠିଆ ହୋଇ ଶିଶୁ ଅନୁଭବ କରୁ, ନାଳାକାଶରେ
 ପ୍ରାଣଅଛି , ଜଳ ତରଙ୍ଗରେ ପ୍ରାଣ ଲୁଚିଅଛି , ଇନ୍ଦ୍ର
 ଜନ ମଧ୍ୟରେ ତାହାର ପରି ପ୍ରାଣ ଇସାରା ଦେଉ-
 ଅଛି । ଠେକୁଆଟିକୁ ଯେଷି, ଗାଈର ଶରୀରରେ ହାତ
 ବୁଲାଇ, ଫୁଲ ଗଛରେ ଜଳ ସେଚନ କରି; ପତ୍ର,
 ଲତା, ଫୁଲ, ଫଳ, ପକ୍ଷୀର ଡେଣା, କଉଡ଼ି, ଶାମୁକା,
 ଫଗୁର କିମ୍ବଦନ୍ତୀ, ପତ୍ରଧରେ ବୁଲି, ବଗିଚା ଓ ବ୍ରମଣ କରି
 ଶିଶୁକୁ ଜ୍ଞାନ, ପ୍ରୀତି, ଅନନ୍ଦ ଓ କମ୍ପର ସାଧନା କରି-
 ବାକୁ ଦିଅ । ତାହାପରେ ଗୃହ ମଧ୍ୟରେ ଓ ବିଦ୍ୟା-

ଲକ୍ଷ୍ମୀରେ ତାହାର ହାତ ନିକଟରେ ଏପରି ସକଳ
କାର୍ଯ୍ୟ ଅବିଦିଅ , ଯାହା କରି ସେ ମାନବ ଜୀବନ ଓ
ମାନବ ସମାଜର ଦାୟିତ୍ବ ଓ ମହତ୍ତ୍ବ ଗୁଠିବାକୁ ଶିଖିବ
ଏବଂ ହିମାଳୟ କନ୍ୟା ଓ ସ୍ବୟମ୍ବର ସାଧନାରେ ନାଚି ଓ
ଧର୍ମର ସାଧନାରେ ସୁନ୍ଦର ଦୃଢ଼ ବଳିଷ୍ଠ ଓ କର୍ମଠ
ଯୋଗନ ଲାଭ କରିବ । ପ୍ରକୃତ ମଧ୍ୟରେ ଶିଶୁକୁ
ଇଶ୍ବର ସମୀପକୁ ଉପନୀତ କରି ଦେବା ଏବଂ କନ୍ୟାର
ମଧ୍ୟରେ ତାହାକୁ ବିଶାଳ ମାନବ ସମାଜର ପଥ
ଦେଖାଇବା ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରକୃତ ଉଦ୍ଦେଶ । ଏହାହିଁ କିଣ୍ଡାର
ଗାର୍ଟେନ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀର ସାରମର୍ମ ।

କିଣ୍ଡାର ଗାର୍ଟେନ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ
ମହାତ୍ମା ଫ୍ରେଡ଼ରିକ୍ ଫ୍ଲୋବେଲ୍ ଶିଶୁ ପ୍ରକୃତର
ଗୋଟିଏ ନିଗୂଢ଼ ତଥ୍ୟ, ଶିଶୁ ଜୀବନ ବିକାଶର ଗୋଟିଏ
ମୂଳ ସୂତ୍ର ନିର୍ଦ୍ଧାରିଣ କରି ଦେଇ ଅଛନ୍ତି । ତାହା
ଶିଶୁର ସ୍ବାଭାବିକ କନ୍ୟା ଶୀଳତା ସ୍ପ୍ରିଂ (Spring)
ଶକ୍ତିରେ ଯେପରି ଘଡ଼ର ସକଳ ଚକ ଗୁଡ଼ିକ ଗୁଲେ ,
ଏହି ସ୍ବାଭାବିକ କନ୍ୟା ଶୀଳତା ପ୍ରଭାବରେ ସେପରି ଶିଶୁର
ଶାରୀରିକ , ମାନସିକ , ନୈତିକ ଓ ଧର୍ମ ଦୃଢ଼ି ଗୁଡ଼ିକ
ଏକଯୋଗେ ବିକାଶ ଲାଭ କରେ । ଏହିପରି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଗଣ୍ୟ
ମନୁଷ୍ୟ ଗଠିବା ପାଇଁ କିଣ୍ଡାର ଗାର୍ଟେନ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀ
ସୁନ୍ଦର ଆୟୋଜନ କରି ଶେଷରେ ମାନବର କନ୍ୟା-
ଶୀଳତାକୁ ଜାଗ୍ରତ କରିଥାଏ । ଏହି କନ୍ୟା ଶୀଳତାକୁ ଶେଷ-
ବରେ ଧର୍ମରୂପ ବା ବିକୃତ କରିଦେଲେ ମନୁଷ୍ୟତ୍ବର
ବିକାଶ ହୋଇ ନପାରେ ।

ଫ୍ଲୋବେଲ ତାହାଙ୍କର ଅଭିନବ ଶିଶୁ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀଟି ଶିଶୁ ପ୍ରକୃତର କେତେ ଗୋଢ଼ ଏ ମୂଳ ତତ୍ତ୍ୱ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କର ଅଛନ୍ତି । ଶିଶୁ ପ୍ରକୃତର ବିଶିଷ୍ଟ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଓ ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା ଦ୍ୱାରା ସେ ଯେଉଁ ସକଳ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଉପନୀତ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି, ତାହାହିଁ ତାଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ନୀତିର ମୂଳସୂତ୍ର । ଯଥାକ୍ରମେ ସେହି ମୂଳସୂତ୍ର ଗୁଡ଼ିକ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଉଅଛି ।

୧-ଶିଶୁର ଶାରୀର ଓ ଶ୍ରମ ପ୍ରବଣତା —

ଶିଶୁ ସୁକୋମଳ ଦେହନେଇ ଧରଣରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରେ, ଏବଂ କୁମିଷ୍ଟ ହେବାଠାରୁ ଜନନର ସ୍ତନ୍ୟ ପାନରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଶ୍ୱାସ୍ୱାଦି ଅଙ୍ଗ ସଞ୍ଚାଳନ ଓ ବିବିଧ କାର୍ଯ୍ୟ କ୍ରିଡ଼ାର ମଧ୍ୟଦେଇ ଏହି ଶ୍ରମ ପ୍ରବଣତାର ପରିଚୟ ପ୍ରଦାନ କରେ ଏବଂ ବୟୋ-ବୃଦ୍ଧିର ସଙ୍ଗେ ଓ ଉତ୍ତରେଉତ୍ତର ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ପ୍ରଣାଳୀ ଅନୁସାରେ ଶ୍ୱଳ୍ପାୟ ଜୀବନ ଧାରଣ ଓ ସାମାଜିକ-କଲ୍ୟାଣ ସାଧନୋପଯୋଗୀ ଶ୍ରମ ଶୀଳତାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପରିଣତ ବୟସରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶାରୀରିକ ବିକାଶ ଲାଭ କରିଥାଏ ।

୨ - ଦେହ ଓ ମନର ଘନିଷ୍ଟ ସମ୍ବନ୍ଧ —

ଶିଶୁର ଶାରୀରିକ ଓ ମାନସିକ ପ୍ରକୃତ, ଗୋଟିକ ସହିତ ଅନ୍ୟଟି ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅବସ୍ଥା । ଶାରୀରିକ ବୃଦ୍ଧିର ଶ୍ୱଳ୍ପନ ବିକାଶ ମନୋବୃତ୍ତି ବିକାଶର ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ଉପାୟ । ଶୁଣି ମନୋବୃତ୍ତି ନିତୟର ଶ୍ୱାସ-

ବିଦ୍ୟାଶ୍ରୀ ଓ ତନ୍ମିତ୍ର ଅନନ୍ଦ ନବେଲେ ଶାଶ୍ୱତ
ଶକ୍ତି ଓ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ସ୍ୱରୂପ ହୋଇ ପଡ଼େ ।

୩- ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବିକାଶ-ଭୂମିଷ୍ଠ ବେବାମାସେ ବାହ୍ୟ
ଜଗତସ୍ଥ ବିଚିତ୍ର ପଦାର୍ଥର ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଶିଶୁର ଇନ୍ଦ୍ରିୟ
ବିକାଶ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ , କ୍ରମେ ୨ ତାହାର ଦର୍ଶନ ,
ସ୍ପର୍ଶନ , ଶ୍ରବଣ , ଗ୍ରାଣ , ଅସ୍ପାଦନ , ସ୍ମୃତିର ଚୋଇଥାଏ ,
ଏବଂ ସେହି ଫଳରେ ସେ ଜଡ଼ ଜଗତ ସମ୍ବନ୍ଧେ ବିବିଧ
କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଭିଜ୍ଞତା ଲାଭକରେ । ମନବୃତ୍ତି ନିତୟ
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ପଥରେ ବାହ୍ୟ ଜଗତର ରୂପ, ରସ, ଶବ୍ଦ, ସ୍ପର୍ଶ,
ଗନ୍ଧର ଜ୍ଞାନ ଲାଭକରି ବିକଶିତ ହୋଇଥାଏ ।

୪- ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବୋଧ-ଶିଶୁର ଚକ୍ଷୁ , କର୍ଣ୍ଣ ,
ନାସିକା , ଜିହ୍ୱା , ଭୃକର ଶକ୍ତି ବିକଶିତ ହେଲେ ସେ
ଯେପରି ଏକ ସଜ୍ଜନ ସୁନ୍ଦର ଅନନ୍ଦୋଦ୍ଭାବିତ ରହସ୍ୟ
ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଗତକୁ ଅବି ଠିଆହୁଏ । କୃଷ୍ଣ ଲତାର ବିଚିତ୍ର
ସଜ୍ଜା ପଶୁ ପକ୍ଷୀ କୀଟ ପତଙ୍ଗର ବିଚିତ୍ର ଗଠନ ଭଙ୍ଗୀ
ଓ ଭାବଗତି, ତନ୍ତ୍ର ତାରକାର ଅପୂର୍ବ ଶୋଭା,
ଫଳ ସମୂହର ବିଭିନ୍ନ ରସ ଓ ବିବିଧ ବର୍ଣ୍ଣ ପୁଷ୍ପରାଜର
ବିଚିତ୍ର ଗନ୍ଧ ତାହାର ସୁସ୍ଥ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବୋଧକୁ ଜାଗ-
ର ତ କରିଦିଏ ; ଏବଂ ତାହାର ବିଷ୍ଣୁସ୍ୱ ବିମୁକ୍ତ ଅସ୍ମୁତ
ମନ ମଧ୍ୟରେ ଅରୁଣ ପୂର୍ବ ଆନନ୍ଦର ସମ୍ଭାର କରେ ।

୫- ପର୍ଯ୍ୟ ଦେକ୍ଷଣ ଓ ପରୀକ୍ଷା-ଶିଶୁ ଯେପରି
ସୁଚେଷ୍ଟା ଓ ସ୍ୱାବଲମ୍ବନରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପରୀକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା
ସ୍ୱାୟଂ ଅନୁଭୂତିତ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀର ପ୍ରକୃତ ଉତ୍ତର ଲାଭ
କରିପାରେ , ତନ୍ମିତ୍ର ପ୍ରକୃତ ତାହାର ଅନ୍ତରରେ

ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଶକ୍ତି ନିହିତ କରି ଦେଇ ଅଛନ୍ତି । ଏହା-
ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ସେ ନିରବରେ ଆସେ ।
ବିବିଧ ବସ୍ତୁର ସ୍ୱରୂପ ଓ ବିବିଧ ଘଟଣାର ପ୍ରକ୍ରିୟା ପର୍ଯ୍ୟା-
ଲେଚନା କରିଥାଏ ।

୨ - କୌତୂହଳ ଓ ଅନୁସନ୍ଧାନ—

ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବୋଧ ବିକଶିତ ହେଲେ ତାହା ଶିଶୁର
ମନରେ କୌତୂହଳର ଉଦ୍ବେଗ କରେ । ସେ ଡେଢେ-
ବେଳେ ମନେ ମନେ ଆଜ୍ଞାପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଶ୍ନ କରି
ତାହାର ଧାରଣାର ଅନୁଗତ ଯାବତ୍ତାପୂର୍ଣ୍ଣ ବସ୍ତୁର ତତ୍ତ୍ୱ
ଓ ଯାବତ୍ତାପୂର୍ଣ୍ଣ ଘଟଣାର କାରଣ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରୁଥାଏ ।
ଗୋଟିଏ ଥର ଆଉ ଗୋଟିଏ ଚର୍ଚ୍ଚାରୁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନ
ଉତ୍ପାଦିତ କରି ବସ୍ତୁ ବା ଘଟଣାର କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣ
ଶୃଙ୍ଖଳା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରୁଥାଏ ।

୩ - କର୍ମ ପ୍ରବଣତା ଓ କ୍ରିଡ଼ାଶୀଳତା—

ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଓ ପରୀକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା ଶିଶୁ କୌଣସି ସିଦ୍ଧା-
ନ୍ତରେ ଉପନୀତ ହେବା ମାତ୍ରେ ପ୍ରକୃତ ତାହାର ସେହି
ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିବାର ଶକ୍ତି ପ୍ରଦାନ
କରୁଥାନ୍ତି । ସେ ତାହାର ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଓ ପରୀକ୍ଷା ଲବ୍ଧ-
ଜ୍ଞାନକୁ ଅନବରତ କ୍ରିଡ଼ା ଆକାରେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରି-
ଣତ କରୁଥାଏ । ତାହାର ଅନ୍ତର ମଧ୍ୟରେ କ୍ରିୟା
ଶୀଳତା ଦ୍ୱାରା, ସଜ୍ଜବତା ଦ୍ୱାରା, ଉଦ୍ୟମ ଶୀଳତା
ଦ୍ୱାରା, ଗୋଟିଏ ଉତ୍ସାହ ପ୍ରକଳ୍ପ ଅଟେ । ତହିଁରୁ ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ
ପ୍ରବାହରେ ଶକ୍ତି ନିଃସୃତ ହୋଇ ଶିଶୁ ଜୀବନରେ
ବିବିଧ କ୍ରିଡ଼ାର ସୃଷ୍ଟି କରୁଥାଏ । ଶିଶୁର ଯେଉଁ

ଅନ୍ତର୍ନିହିତ କର୍ମ ପ୍ରବଣତା ଏହି ପ୍ରକାର ଉପମାର
 ଶ୍ରୀତା ନିରପୂର୍ବ ସୃଷ୍ଟି କରେ , ତାହାହିଁ ପରିଣାମରେ
 ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରମ ବିଭାଗରେ ବିବିଧ ଶିଳ୍ପଜାତ ଗ୍ରନ୍ଥ ବା ସ୍ଥାପତ୍ୟ
 କାର୍ଯ୍ୟରେ ବୈବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇ ବାଲ୍ୟଜୀବନର
 ବ୍ୟବହାରରେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।

୮ - ନୈତିକ ଓ ସାମାଜିକ ବୃତ୍ତି—

ଶିଶୁର ଅନ୍ତରରେ ଦୟା , ସ୍ନେହ , ଭକ୍ତି , ବାଧ୍ୟତା
 ବିନୟ , ସୌଜନ୍ୟ , କ୍ଷମା , ପ୍ରଭୃତି ନୈତିକ ଓ ସାମା-
 ଜିକ ବୃତ୍ତି ସମୂହର ଗତ ନିହିତ ଅଛି । ଶିଶୁ ଅଳ୍ପ
 ଉଦ୍ଦୀର୍ଘର କାଳର କଣ୍ଠ ନିଃସୃଜ ସଙ୍ଗୀତ ଶ୍ରବଣ କରି
 ଶ୍ରୀତା ପରିତ୍ୟାଗ ପୂର୍ବକ କ୍ଷଣ କାଳପାଇଁ ସଜଳ ନୟ-
 ନରେ ତାହାପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରେ । କ୍ଷୁଦ୍ର ସରଳା-
 ବାଳା ବସ୍ତ୍ର ପ୍ରାଣୀ ଧାନ ଦୁଃଖୀକୁ ନିଜ ଶ୍ରୀତା ଗୃହରୁ
 ଯୁତ୍ତଳିକାର ପରିଧେୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ଚୀର ଖଣ୍ଡ ଅତି ସକଳୁଣ
 ନୟନରେ ପ୍ରଦାନ କରେ । ଶ୍ରୀତା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦୁର୍ବଳ
 ବାଳକ ସବଳ ବାଳକ କର୍ତ୍ତୃକ ଉଦ୍‌ଘାତ୍ତ ହେଲେ ,
 ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବାଳକମାନେ ଦୁର୍ବଳର ପକ୍ଷା ବଳମୁନ କରି
 ଅଭ୍ୟାଗ୍ନର ଘାବୁ ପ୍ରତିବାଦ କରନ୍ତି । ସମପାଠୀର
 ରୋଗଗ୍ରସ୍ତାର ଶିଶୁଦେଶରେ ଉପବିଷ୍ଣୁ ହୋଇ କ୍ଷୁଦ୍ର
 ବାଳକ ତାହା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟାକୁଳତା ପ୍ରକାଶ କରେ ।
 କାରତ୍ତ୍ୱ ଓ ସାହସର କାହାଣୀ ଶ୍ରବଣ କରି କରି ଶିଶୁ
 ଗଣର ମୁନିଶ୍ରୀ ଉତ୍ସାହରେ ଉଦୀପ୍ତ ହୋଇ ଉଠେ
 ଏବଂ ସାଧୁ କାର୍ଯ୍ୟର ଜୟ ଓ ପୁରସ୍କାର , ଅସାଧୁ ଅଚ-
 ରଣର ପରାଜୟ-ବୃତ୍ତାନ୍ତ ଶ୍ରବଣକରି ସେମାନେ ପରମ

ସନ୍ତୋଷ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି । ଏହି ସକଳ ଘଟଣା ଦ୍ଵାରା
ଶିଶୁର ସ୍ଵଭାବ - ଜାତ ନୈତିକ ଓ ସାମାଜିକ
ବୃତ୍ତିଷ୍ଟିର ଶର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପରିଚୟ ମିଳେ ।

୯- ଅନ୍ତର୍ବୃତ୍ତି—ଶିଶୁର ଅନ୍ତରରେ ଯେଉଁ ପର୍ଯ୍ୟ-
ବେକ୍ଷଣଶକ୍ତି ନିହିତ ଅଛି ତତ୍ ପ୍ରଣୋଦିତ ହୋଇ
ସେ ଜୀବନର ଉପାକାଳରୁ ବସ୍ତୁ ଓ ଘଟଣା ସମ୍ବନ୍ଧର
ତଳେ ସର୍ବ ପ୍ରଥମ ତତ୍ତ୍ଵର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରେ । ଶିଶୁ
ସ୍ତ୍ରୀୟ ଅଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକାଶରୁ ପ୍ରତିଦିନ ଶିଶୁ
ଜନୋଚିତ ଅସ୍ପଷ୍ଟ କର୍ମର ସୃଷ୍ଟି କରୁଥାଏ, ଏବଂ
ସଙ୍ଗେ ଯିବାକୁ ଏହିପରି ସମସ୍ତ କର୍ମର ସୃଷ୍ଟି ବୋଲି
ଉପଲବ୍ଧି କରେ, ଅତଏବର ଯେତେବେଳେ ତାହାର
ମନ ହିମେ ହିମେ ପ୍ରାକୃତିକ ଦୃଶ୍ୟ ଓ ଘଟଣାବଳୀ
ଉପରେ ପ୍ରସିପ୍ତ ହୁଏ, ଏବଂ ବାହ୍ୟ ଜଗତର ବିଶାଳତା
ତାହା ନିକଟରେ ହିମେ ହିମେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଥାଏ,
ତେତେବେଳେ ତାହାର ବିଶ୍ଳାଷ ହୁଏ ଯେ ଏହି ପ୍ରକାଶ
ପୃଥ୍ଵୀର ଅନ୍ତରାଳରେ ଜଣେ ଖୁବ୍ ପ୍ରକାଶ ବୃଦ୍ଧିମାନ
ବ୍ୟକ୍ତି ଲୁଚାଯିବ ରହି ଏହି ସକଳ ଦୃଶ୍ୟ ଘଟଣା
ବଳୀର ସୃଷ୍ଟି କରୁଅଛନ୍ତି ।

୧୦ - ଐକ୍ୟ ଓ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟତତ୍ତ୍ଵ -ତତ୍ତ୍ଵବର୍ଣ୍ଣା
ଫ୍ଲୋବେଲ୍ ହି ବିଶାଳ ବିଶ୍ଵର ଯାବତୀୟ ପଦାର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ
ଅନନ୍ତ ନିଗୂଢ଼ ଶକ୍ତି ଏବଂ ସୃଷ୍ଟିକାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ
ଅଟଳ ନିୟମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କରୁଥିଲେ । ଫ୍ଲୋବେଲ୍ ଦେଖାଇ
ଅଛନ୍ତି ଯେ ମାନବର ଶାରୀରିକ, ମାନସିକ, ନୈତିକ,
ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ବୃତ୍ତି ନିତୟ ମଧ୍ୟରେ ଐକ୍ୟ ଓ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ

ଅଛି । ମାନବର ଶୈଶବ, କୈଶୋର, ଯୌବନ ଓ
 ପ୍ରୌଢାବସ୍ଥା ମଧ୍ୟରେ ଐକ୍ୟ ଓ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଅଛି, ବୁଦ୍ଧି
 ଚନ୍ଦ୍ରା ହୃଦୟ ବୃତ୍ତି ଓ କାର୍ଯ୍ୟ କାରୀ ଶକ୍ତି ମଧ୍ୟରେ
 ଐକ୍ୟ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଅଛି । କଳକା ଯେପରି ପୁଷ୍ପ ଓ ପୁଷ୍ପ
 ଫଳରେ ପରିଣତ ହୁଏ ସେପରି ଶୈଶବ, କୈଶୋର,
 ଯୌବନ ଓ ପ୍ରୌଢାବସ୍ଥା ଯଥାଦିମେ ଗୋଟିଏ ଆଉ
 ଗୋଟିକର ପରିଣତ ମାତ୍ର । ଫ୍ଲୋବେଲ୍ ଅନୁକୃତ
 ସହିତ ବାହ୍ୟ ଜଗତର ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ଐକ୍ୟ ବଳନ ଏକ
 ବିଭିନ୍ନ ବିଦ୍ୟା ଓ ଶାସ୍ତ୍ର ମଧୁର ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଅକ୍ଳେଦ୍ୟ
 ନିଗୂଢ଼ ଯୋଗ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଅଛନ୍ତି । ତାହାଙ୍କ ମତରେ
 ସାହିତ୍ୟ ଗଣିତରେ, ଦର୍ଶନ ଓ ବିଜ୍ଞାନରେ, ଶିଳ୍ପ ଓ
 ବାଣିଜ୍ୟରେ, କାବ୍ୟ ଓ ଅର୍ଥ ମାତ୍ରରେ, ସମାଜ ବିଜ୍ଞାନ
 ଓ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରରେ କୌଣସି ବିରୋଧ ନାହିଁ । ଏକମନ୍ତେ
 ସେ ଶିଶୁର ଶିକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ସର୍ବାଙ୍ଗ ସୁନ୍ଦର
 ପ୍ରଣାଳୀ ସୃଷ୍ଟି କରି ଅଛନ୍ତି । ଯହିଁ ମଧ୍ୟରେ ଶିଳ୍ପ ଓ
 ଶ୍ରମିକ ଶିକ୍ଷା ଏବଂ ସାହିତ୍ୟ, କାବ୍ୟ, ଗଣିତ, ଇତିହାସ,
 ସଙ୍ଗୀତ, ଇତିବିଦ୍ୟା ପ୍ରଭୃତି ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ହୋଇ ଅଛି ।
 ଫ୍ଲୋବେଲ୍ ମାନବର ଜ୍ଞାନ, ଶକ୍ତି ଓ କର୍ମ ମଧ୍ୟରେ
 ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ଐକ୍ୟ ଏବଂ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି
 ଅଛନ୍ତି, ଏକମନ୍ତେ ସେ ସ୍ୱପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଶିଶୁ-ଶିକ୍ଷା
 ପ୍ରଣାଳୀଟି ଏପରି ନିର୍ମୁଗ୍ଧ କରିଅଛନ୍ତି ଯେ, ତଦ୍ୱାରା
 ଶିଶୁଗଣର ଏକାଧାରରେ ବୁଦ୍ଧିର ପ୍ରାଣାର୍ଯ୍ୟ ହୃଦୟ ବୃତ୍ତିର
 ଉନ୍ନେଷ ଓ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ଶକ୍ତିର ସମ୍ୟକ ସ୍ପୃତ୍ତି ଲଭ
 ହୁଏ । ମନୋବିଜ୍ଞାନର ଏହି ମୂଳ ସୂତ୍ର ବୁଦ୍ଧକ ଉପରେ

ଶିଶୁ ପ୍ରକୃତିର ଏହି ମୂଳ ଚର୍ଚ୍ଚା ସମ୍ବନ୍ଧର ଉପରେ ପ୍ରକୃତ ଓ ମାନବର ଏହି ଚରନ୍ତ୍ରଣ ସମ୍ବନ୍ଧ ଉପରେ ଫ୍ଲୋବେଲ୍ ତାହାଙ୍କର ସମଗ୍ର ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀଟିର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ଅଛନ୍ତି । ଫ୍ଲୋବେଲ୍ ଦେଖି ଥିଲେ ଯେ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଓ ପରୀକ୍ଷା ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ନହେଲେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଜ୍ଞାନ ପ୍ରତିପକ୍ଷ ହୋଇ ନପାରେ , ପରୀକ୍ଷାରେ ରହିଯାଏ । ଏ କାରଣ ଫ୍ଲୋବେଲ୍‌ଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟଗତ । ଶିଶୁମାନେ ନିଜେ , ଶିକ୍ଷା କରିବେ , ନିଜେ , ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଓ ପରୀକ୍ଷା କରିବେ , କମ୍ପ୍ୟୁଟିଂ ଶିକ୍ଷା କରିବେ ଏବଂ ସେ କେବଳ ପରିଦର୍ଶକ ରୂପେ ପ୍ରୀତି ସହିତ ସେମାନଙ୍କୁ ଚାଲିବା କରାବେ , ସେମାନଙ୍କୁ ସୂଚିତ ଧରଣର ଦେବେ , ସେମାନଙ୍କର ଚର୍ଚ୍ଚା ସଂଶୋଧନ କରି ଦେବେ , ଏହା ତାହାଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ଶାସ୍ତ୍ରଥିଲା । ଫ୍ଲୋବେଲ୍ ଶିଶୁ ମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରକୃତିର ସ୍ୱାଭାବିକ ଅନୁଶୀଳନ ସୁନାମ ସବୁ ଗୁଡ଼ିକର ଏକ ଯୋଗେ ଅନୁଶୀଳନ ଦ୍ୱାରା ସେହି ଅଦର୍ଶକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରୁଥିଲେ । ସେ କାର୍ଯ୍ୟଗତ ଶିକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକୃତି ସକଳର ବିକାଶ ସାଧନ ଏବଂ ସେ ସମସ୍ତର ସାମାଜିକ ବିକାଶ କରୁଥିଲେ । କୌଣସି , ବିଷୟ ମଧ୍ୟରେ ଫ୍ଲୋବେଲ୍ ଶିଶୁ ଗଣଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷାଦାନ କରୁଥିଲେ , ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହା ଉଲ୍ଲେଖ କରା ଯାଉଅଛି ।

୧ - କ୍ରୀଡ଼ା — ଫ୍ଲୋବେଲ୍ ଶିଶୁର କ୍ରୀଡ଼ା ପ୍ରବଣତାକୁ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟକ ଶକ୍ତି ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ । ଫ୍ଲୋବେଲ୍ କ୍ରୀଡ଼ାକୁ ଉଚ୍ଚ ପ୍ରକାରର ଦର୍ଶନ କରୁଥିଲେ , (କ) ଶିଶୁଗଣର ଶାରୀରିକ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ

ଓ ବଳବିଧାନରେ କ୍ରିତାର ଉପକାରଣତା , (୧)
 ଶିଶୁମାନଙ୍କର ମାନସିକ ବୃତ୍ତି ସମୂହର ଅନୁଶୀଳ-
 ନରେ କ୍ରିତାର ଉପକାରଣତା , (୨) ଶିଶୁମାନଙ୍କର
 ନୈତିକ ଶିକ୍ଷା ଦ୍ଵାରା କ୍ରିତାର ଉପକାରଣତା , ସଙ୍ଗତ
 ସତେଜ କ୍ରିତା ଦ୍ଵାରା ଶିଶୁମାନଙ୍କର ଦୈନିକ ମଂସ-
 ପେଶୀ ସମୂହ ସ୍ଵାଭାବିକ ଭାବେ ପରିଚାଳିତ ହୁଏ
 ଏବଂ ପ୍ରତି ଅବସ୍ଥାରେ ବଳର ସଞ୍ଚାର ହୋଇଥାଏ ।
 କ୍ରିତା ଶରୀରର ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ଯନ୍ତ୍ର ଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ଵାଭାବିକ
 ଭାବେ ଉତ୍ତେଜିତ କରେ , ଶ୍ଵାସ କ୍ରିୟା , ରକ୍ତ
 ସଞ୍ଚାଳନ କ୍ରିୟା ପରିପାକ କ୍ରିୟାର ସ୍ଵଚ୍ଛନ୍ଦତା ସାଧନ-
 କରେ , ଏବଂ ମସ୍ତିଷ୍କର ବିଭିନ୍ନ କେନ୍ଦ୍ରରେ ବଳସଞ୍ଚାର
 କରିଥାଏ । କ୍ରିତା ଦ୍ଵାରା ମନୋଯୋଗ, ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ,
 ବିଚାର, ସ୍ମୃତି, କଳ୍ପନା ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମନୋବୃତ୍ତିର
 ଅନୁଶୀଳନ ହୋଇଥାଏ । କ୍ରିତା ଦ୍ଵାରା ନୈତିକ ଓ
 ସାମାଜିକ ବୃତ୍ତି ସମୂହର ମଧ୍ୟ ବିକାଶ ସାଧନ ହୋଇ
 ଥାଏ । ଏବଂ କ୍ରିତା ଦ୍ଵାରା ଶିଶୁମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମ
 ନ୍ୟାୟାନ୍ୟତା ଖୋଜ କରିଥାଏ । କ୍ରିତା ଦ୍ଵାରା
 ସେମାନେ ପରସ୍ପରର ବ୍ୟବହାର ସମାଲୋଚନା କରି-
 ବାକୁ ଶିଖନ୍ତି , ସତ୍ୟାସତ୍ୟ ନ୍ୟାୟାନ୍ୟତା ସମ୍ପ-
 ନ୍ନରେ ବାଦ ପ୍ରତିବାଦ କରନ୍ତି , ସତ୍ୟ ଓ ନ୍ୟାୟର
 ପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ ଏବଂ ଅସତ୍ୟ ଓ ଅନ୍ୟାୟର ଗୁରୁ
 ପ୍ରତିବାଦ କରନ୍ତି । ତଦ୍ଵାରା ସେମାନଙ୍କର ନୈତିକ
 ବିଚାର ଶକ୍ତିର ଅନୁଶୀଳନ ହୁଏ , ନୀତିଶୂଳ ପରି-
 ସ୍ପଷ୍ଟ ହୁଏ , ସହାନୁଭୂତି ଓ ପ୍ରୀତି ସାହସ ଓ

ଉପଯୋଗୀତା ଜାଗରତ ହୁଏ । କ୍ଷୀତା ସହଜ ଟିଲ୍ ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱାର ଗାର୍ଜନ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥାନ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ-
ଅଛି । ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶିକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଶୁଙ୍ଖିଲା ଓ
ଶାସନ , ଶିଶୁ ମାନଙ୍କର ସମବେତ ବଶ୍ୟତା ଓ ଶାସ୍ତ୍ର-
ରବି ବ୍ୟାୟାମ ଶିକ୍ଷା ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ସାମାଜିକ
ବୃତ୍ତି ଶୁରୁଣ ପକ୍ଷେ ଟିଲ୍ ଅଭ୍ୟନ୍ତ ଉପଯୋଗୀ ।

୨ — ଶିଶୁ ଶିକ୍ଷାର ଖେଳଣା —

ଫ୍ଲୋବେଲ୍ ସାହେବ ଶିଶୁମାନଙ୍କର ଖେଳଣା ପ୍ରିୟ-
ତାର ସୁଯୋଗ ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଖେଳଣା କ୍ଷେତ୍ରରେ
ଶିକ୍ଷା ଦେବା ନିମନ୍ତେ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ସୁନ୍ଦର
ଖେଳଣା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଥିଲେ । ସେ ବହୁ ବିବେଚନା
ପୂର୍ବକ ମନୋ ବିଜ୍ଞାନର ମୂଳ ସୂତ୍ରାନୁସାରେ କିଛି
ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଗଣିତର ମୌଳିକ ନିୟମାନୁସାରେ ସେ-
ସମସ୍ତ ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ । ଶିଶୁମାନେ ଏହି ଗୁଡ଼ିକ
ନେଇ ଖେଳୁ ଖେଳୁ ଅଭ୍ୟନ୍ତ ଅମୋଦ ପ୍ରାପ୍ତ
ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ଅଜ୍ଞତ ସାରରେ ସହଜରେ ଗଣିତ,
ଜ୍ୟାମିତି ଓ ବିଜ୍ଞାନର ମୂଳତତ୍ତ୍ୱ ଗୁଡ଼ିକ ଶିଖନ୍ତି ।
ଏହି ଖେଳଣା ସମସ୍ତ ଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କର ଚକ୍ଷୁ, କର୍ଣ୍ଣ ,
ତ୍ୱଚ୍ଚ , ପ୍ରଭୃତି ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ନିରପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନୁଶୀଳନ ହୁଏ ।
ମନୋଯୋଗ ଗାଢ଼ତା ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ , ଦୃଶ୍ୟ ଶକ୍ତି ପ୍ରଣୟ
ହୁଏ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ବୁଦ୍ଧିକୁ ବିଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷାର
ଉପଯୋଗୀ କରେ ।

୩—ଶିଶୁ ବିଦ୍ୟାଳୟର କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ -
ଫ୍ଲୋବେଲ୍ ସାହେବ ସ୍ୱାପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀ

ମଧ୍ୟରେ ଏପରି କେତେ ଗୋଡ଼ି ଶିଶୁଜନ ସ୍କୁଲର କାର୍ଯ୍ୟର ଅବତାରଣା କରିଅଛନ୍ତି , ଯାହା ପ୍ରାୟ-ହେଲେ ଶିଶୁ ମାନଙ୍କର ଆନନ୍ଦର ସୀମା ରହେନାହିଁ ।

ସେ ଶୁଦ୍ଧକ ଯଥା : - Stick laying ବା ଶଳାକା ସ୍ଥାପନ Ring laying ବା ବୃତ୍ତି ସ୍ଥାପନ Tablet laying ବା ଫଳକ ସ୍ଥାପନ Peas-Work ବା ବାଜ ସଂସ୍ଥାପନ Paper Cutting ବା କାଗଜ କର୍ତ୍ତନ Paper folding ବା କାଗଜ ଗଢ଼ି କରଣ Mat weaving ବା ଶୀତଳ ପଟି ବସ୍ତ୍ରନ per forating ବା କାଗଜ ଛିଦ୍ର କରଣ , Clay modelling ବା ମୃଣ୍ମୟ ଗଠନ ଇତ୍ୟାଦି ।

ଏହି ଶିଶୁ ଜନ ସ୍କୁଲର କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀର ମଧ୍ୟରେ ମାନବ ସମାଜର ଯାବତୀୟ ଶିଳ୍ପ କାର୍ଯ୍ୟର ମୌଳିକ ନିୟମ ସଜଲ ନିହିତ ରହିଅଛି , ଶିଶୁଗଣ ଏହି ଶୁଦ୍ଧକରେ ନିୟୁଣତା ଲଭିକଲେ ଭବିଷ୍ୟତ ଜୀବନରେ ଯେ କୌଣସି ଶିଳ୍ପ ମଧ୍ୟରେ ସହଜେ ପ୍ରବେଶ ଏବଂ ବିଚକ୍ଷଣତାର ସହିତ ତାହାର ଉନ୍ନତ ସାଧନ କରି ପାରିବେ ।

୪—ଅଙ୍ଗନ ଓ ଚିତ୍ର ଶିକ୍ଷା — ଫ୍ଲୋବେଲ ସାହେବ ଶିଶୁ ପ୍ରକୃତର ମଧ୍ୟରେ ଅଙ୍ଗନ ଚେଷ୍ଟାର ମୃଦୁସ୍ପୃରଣ ଦର୍ଶନକର ତାହାକୁ ପ୍ରକୃତ ପଥରେ ପରିଚାଳିତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ବିଶ୍ୱାର ଗାଟେନ ପ୍ରଣୀତ ମଧ୍ୟରେ ଅଙ୍ଗନ ଓ ଚିତ୍ରଶିକ୍ଷାର ଶୁଦ୍ଧମତ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଅଛନ୍ତି । ଫ୍ଲୋବେଲଙ୍କର ମତ ଏହିଯେ ଶିଶୁ-

ମାନଙ୍କୁ ଅତି ସହଜ ସରଳ ରେଖାପାଠରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ଜଟିଳ ଅଙ୍କନରେ ଉପନୀତ କରିବାକୁ ହେବ । ଶିଶୁମାନେ ପ୍ରଥମତଃ ରେଖା ଗାଢ଼େଇବା ଆରମ୍ଭ କରି ଏମେ ଯେଉଁ ପରିମାଣରେ ସେମାନଙ୍କର କ୍ଷୁଦ୍ର, ହସ୍ତଲିପି ଶିକ୍ଷିତ ଓ ନିୟମିତ ହେବ , ଏବଂ ମନୋବୃତ୍ତିର ବିକାଶ ହେଉଥିବ , ସେହି ପରିମାଣରେ ସେମାନେ ସ୍ୱାଚେତ୍ତା ଓ ସ୍ୱାବଲମ୍ବନ ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱାଧୀନ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଓ ବିଚାର କରି ମୁକ୍ତ ହସ୍ତରେ ଅଙ୍କନ ଅଭ୍ୟାସ କରିବେ , ଅଙ୍କନ ଶିକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା ଶିଶୁମାନଙ୍କ ଦର୍ଶନ ଶକ୍ତିର ଅନୁଶୀଳନ ହୁଏ , ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଶକ୍ତି ବିକାଶ ଲାଭକରେ , ଚିତ୍ରର ସମାଧାନ ସତ୍ୟଚିନ୍ତା ଓ ସଞ୍ଜ୍ୟ କଥନର ଅଭ୍ୟାସ ହୁଏ ଏବଂ ନୀରବ କର୍ମନିଷ୍ଠାର ସାଧନ ହୋଇଥାଏ , ଅଙ୍କନ ଶିକ୍ଷାର ଉତ୍କର୍ଷ ସଙ୍ଗେ , ଶିଶୁମାନଙ୍କ ହସ୍ତଲିପିର ମଧ୍ୟ ଉତ୍କର୍ଷ ସାଧିତ ହୋଇଥାଏ ।

* — ପଦାର୍ଥ ପାଠ ପ୍ରକୃତି ପାଠ ଓ

ବୈଜ୍ଞାନିକ ପାଠ — ପଦାର୍ଥ ଶିକ୍ଷା ଆରମ୍ଭ

କରି ପ୍ରଥମତଃ ଶିଶୁମାନେ ପଦାର୍ଥ ନିରସ୍ପର ବିବିଧ ଆକାର ଓ ବର୍ଣ୍ଣ ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରନ୍ତି ।

ବସ୍ତୁ ଚିତ୍ରର ସାଧାରଣ ଜ୍ଞାନ ହେବାପରେ ସେମାନଙ୍କୁ ସହଜ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପାଠ ପ୍ରଦତ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ଶିଶୁମାନଙ୍କର ବୟଃକ୍ରମ ଓ ବୁଦ୍ଧିର ବିକାଶାନୁସାରେ

ଶ୍ରେଣୀ ବିଭାଗ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ସୋପାନ ପରମ୍ପରାରେ ଉତ୍ତରିକ ବିଦ୍ୟା, ପଦାର୍ଥ ବିଦ୍ୟା, ରସାୟନ, ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ ବିଜ୍ଞାନ, ଗାଈସ୍ଥ୍ୟ ନୀତି ପ୍ରଭୃତିର ସ୍କୁଲ ଓ ଡକ୍ଟ୍ରି ଶିକ୍ଷା ଦିଆ ହୋଇଥାଏ । ଜାନାବସ କ୍ରିଡ଼ା ସାମଗ୍ରୀ , ଚିତ୍ରପଟ ମୃଣ୍ମୟମୂର୍ତ୍ତି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିବିଧ ଉପକରଣ ଅବଲମ୍ବନରେ ଏକ ଜୀବ ନିବାସ , ବୃକ୍ଷ ବାଟିକା ପ୍ରଭୃତି ସ୍ଥାନକୁ ସେମାନଙ୍କୁ ନେଇଯାଇ ଶିଶୁଜନ ବୋଧଗମ୍ୟ ସହଜ ଭାଷାରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରଣାଳୀରେ ପ୍ରାୟତଃ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଦତ୍ତ ହୋଇଥାଏ ।

୨ — ନାଟ୍ୟ ଓ ସଙ୍ଗୀତ — ପଦାର୍ଥ ଚତୁର୍ଦ୍ଧା ବୈଜ୍ଞାନିକ ଯାଠ ଶିକ୍ଷା ହେଲେ ଶିଶୁମାନେ ଭଙ୍ଗୀ ଓ ସଙ୍ଗୀତ ସହକାରେ ଖେଳା ହାସ୍ତ ଚର୍ଚ୍ଚର ଅଭିନୟ କରି ଥାନ୍ତି , ଟଙ୍କା ଶାଳା , ମୁଦ୍ରା ଯନ୍ତ୍ର , ବାଗଜ ପ୍ରସ୍ତୁତିର ଯନ୍ତ୍ର , ଦାପଶଳାକାର ଯନ୍ତ୍ର , ବସ୍ତୁ-ବସ୍ତୁର ଯନ୍ତ୍ର , କାରପାତ୍ର ନିର୍ମାଣାଦି ପ୍ରଭୃତି ଦର୍ଶନ-କରି ଆସି ଶିଶୁମାନେ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅଙ୍ଗନ ବିଦ୍ୟା-ସାହାଯ୍ୟରେ ସେ ସମୁଦାୟର ଆଲୋଚନା କରନ୍ତି , ଏବଂ ଅଭିନୟ ଓ ସଙ୍ଗୀତ ବର୍ଣ୍ଣନା ହାସ୍ତ ଏହି ସକଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଧା ସଙ୍ଗବ ଓ ମନୋହିର କରନ୍ତି , ଏହିହାସ୍ତ ବିବିଧ ବସ୍ତୁ ଓ ବିଷୟର ଚତୁର୍ଦ୍ଧା ସେମାନଙ୍କର ମନରେ ଚିର ମୁଦ୍ରିତ ହୋଇଯାଏ ।

୩ — ଶିଶୁମାନଙ୍କର କାହାଣୀ ଶ୍ରବଣ ଓ ଚର୍ଚ୍ଚାର ପୁନରାବୃତ୍ତି — ଶିଶୁମାନଙ୍କର ମନୋଯୋଗ ଅନୁଶୀଳନ ଓ ଚିତ୍ତ ସମାଧାନ ପକ୍ଷେ

ଗଳ୍ପ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ଉପାୟ । ଚନ୍ଦ୍ରପାମ କାହାଣୀ ଶ୍ରବଣ କରୁ କରୁ ସ୍ମୃତି ଓ ଧାରଣା ଶକ୍ତି ଉନ୍ନେଷିତ ହୋଇଥାଏ , ଶିଶୁମାନଙ୍କ ମନୋଯୋଗ ମନୋହର ଗଳ୍ପ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱତଃ ପ୍ରବନ୍ଧ ହୋଇଥାଏ । ଏକ କୌତୁହଳର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ଛୋଟ ସେମାନେ ପୂର୍ବପର ଘଟଣାବଳୀ ମନେରଖି ଶିଖନ୍ତି , ଏଥିରୁ ସୁନରାବୁଡ଼ି ବାସନା ସେମାନଙ୍କ ମନୋ ମଧ୍ୟରେ ଉଦ୍ବିତ ହୋଇ-
ଥାଏ , ଅବଶେଷରେ କାହାଣୀ-ଶ୍ରବଣ ଓ ଚର୍ଚ୍ଚାର ସୁନରା ବୁଡ଼ିରେ ଏତାଦୃଶ ଅଭ୍ୟାସ ହୁଅନ୍ତି ଯେ ଉଚ୍ଚମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଘଟଣା ବିସ୍ମୃତ ନହୋଇ ଅବଲୀଳା କ୍ରିନ୍ଦେ ସୁନରାବୁଡ଼ି କରିପାରନ୍ତି । ଏଥିରେ ମନୋଯୋଗର ଏତାଦୃଶ ସାଧନା ହୁଏ ଯେ ଅନ୍ୟ ସମୟରେ ଶିଶୁ ଯେତେବେଳେ ପାଠ କରେ ବା-
ଲେଖେ ତେତେବେଳେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଚିତ୍ରରେ ତାହା-
ବରେ , ଅନ୍ୟ ବହିକରେ ନାହିଁ , ସୁନରାବୁଡ଼ିର ଅଭ୍ୟାସ ଦ୍ୱାରା ଶିଶୁ ମାନଙ୍କର ମନୋଭାବ ପ୍ରକାଶର କ୍ଷମତା ଜନ୍ମେ । ସତ୍ତ୍ୱ କଥାର ନୈତିକ ଉପ-
କାରଣ ଯେ କେତେଦୂର ବାହାବୁଦ୍ଧି ଶେଷ କରା-
ଯାଇ ନପାରେ ।

୮ - ଲେଖାପଢ଼ା ଓ ଗଣିତ ଶିକ୍ଷା —

ବିଶ୍ୱାର ଗାର୍ଡେନ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଲେଖାପଢ଼ା ଓ ଗଣିତ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଣାଳୀ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପରେ ମନୋବିଜ୍ଞାନର ନିୟମାବଳୀର ଉପର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଏହି ପ୍ରଣାଳୀର ଶିକ୍ଷା ଶିଶୁମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଅତିସମ୍ଭବ ମନୋରମ

ସେମାନଙ୍କର ଶାସ୍ତ୍ରଭିକ୍ତ ଓ ମାନସିକ କୋମଳ
ପ୍ରକୃତର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନୁକୂଳ ।

୯ - ନୈତିକ ଓ ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷା—

ଫ୍ଲୋବେଲ୍ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷୟରେ କାର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ଵାରା ଶିଶୁ-
ମାନଙ୍କୁ ନୀତି ଶିକ୍ଷା ଦେଉଥିଲେ । ଶିଶୁମାନଙ୍କ
ଚିତ୍ତର ଗଠନ କରିବା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଶିକ୍ଷକ ଉପରେ
ନିର୍ଭର କରେ । ଏବିଷୟ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଏପରି
ଗୋଟିଏ ପାଣି ପବନ ସଞ୍ଚାରକର ରଖିବା ପ୍ରୟୋଜନ
ଯହିଁ ମଧ୍ୟରେ ଆସିଲେ ଶିଶୁମାନେ ନିଜେ ନିଜେ
ସନ୍ଦେହବହାର ଓ ଶିଞ୍ଜାଗୁରୁରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହେଉ-
ଥିବେ , ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ଅନୁପସ୍ଥାନ ସ୍ପେଷ ଓ ସହାନୁଭୂତି
ତାଙ୍କର ମଧୁର ବ୍ୟବହାର ଶିଶୁ ମାନଙ୍କର ହୃଦୟ
ଜୟକରି ସଦନୁଷ୍ଠାନରେ ଡ୍ରବୁଡ଼ି କରେ ବା ଅସଦ-
ନୁଷ୍ଠାନରୁ ନିବୃତ୍ତ ରଖେ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବୃତ୍ତିର ଅନୁ-
ଶୀଳନ ନୀତି ଶିକ୍ଷାର ଗୋଟିଏ ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ଉପୟ ।
ଏକମନ୍ତେ ଫ୍ଲୋବେଲ୍ ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ନେଇ ନଦୀ-
ତୀରରେ , ପ୍ରାନ୍ତରରେ , ଉପବନରେ , କିକୁଞ୍ଜ-
ରେ , ପର୍ବତରେ , ଉପଭୋକାରେ ଭ୍ରମଣ ପୂର୍ବକ
ପ୍ରାକୃତିକ ଦୃଶ୍ୟ ଦର୍ଶନ ଓ ଚିନ୍ତାମିତ୍ତ ଅନନ୍ୟ-ସମ୍ପୋଗ
ଦ୍ଵାରା ସେମାନଙ୍କର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବୃତ୍ତିର ଉତ୍ତରାସ
ସାଧନ କରୁଥିଲେ । ବିଶ୍ରାମ ଗାର୍ଡେନର ନୀତିଶିକ୍ଷା
ପ୍ରଣାଳୀ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଜ୍ଞାନ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଏକ-
ମନ୍ତେ ବିଶ୍ରାମ ଗାର୍ଡେନ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ
ଅନାଥା ଶ୍ରମ , କୃଷ୍ଣାଶ୍ରମ , ପୀତୃତା ଶ୍ରମ ଏବଂ ସାଧା-

ରଣ ସେବାଳୟ ସମୂହ ପ୍ରଦର୍ଶନ ନାନାଦିଧ ପୁଣ୍ୟ
କାହାଣୀର ଉଦ୍ଦୀପନା ପୂର୍ଣ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣନ ଏବଂ ଅନ୍ଧ, ଅନ୍ଧର
ଭେଗୀ, ଅନାଥ, କାଳୀ, ଗରିବ ମାନଙ୍କର
ସାହାଯ୍ୟାର୍ଥ ଫୁଲ, ଫଳ ଅହାର୍ଯ୍ୟ ବସ୍ତୁ, ଅର୍ଥ ପ୍ରଭୃତି
ସାଧନମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଉତ୍ସାହ ପ୍ରଦାନ-
ପ୍ରାପ୍ତ ସେମାନଙ୍କର ଅନ୍ତରର ନୈତିକ ବୃତ୍ତି ସମୂହ
ଶୁଦ୍ଧ କରି ଦିଆଯାଏ ।

୧୦ - ଅର୍ମ୍ମଶିକ୍ଷା — କପର ଶିଶୁର ମନରେ
ଅର୍ମ୍ମଭାବର ଉଦୟ ହୁଏ ଅର୍ମ୍ମପିପାସା ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ-
ଉଠେ, ତତ୍ତ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧେ ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ରାମ ଗାଢ଼େନ ପ୍ରବର୍ତ୍ତ-
କଙ୍କର ବିଶେଷ ମତ ଓ କାର୍ଯ୍ୟ ଅଛି, ତାହା ସନା-
ତନ ଓ ସାବିତ୍ରୀମିତ୍ର, ଏକସମ୍ବୃତ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷକଙ୍କର
ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ଭଗବତ୍ତତ୍ତ୍ୱର ଅନୁ-
ଶୀଳନ କରିବା-ପ୍ରୟୋଗ ଶିକ୍ଷକଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।

ଉପସଂହାର ।

ବିଶ୍ରାମ ଗାଢ଼େନ ପ୍ରଣାଳୀର ସୂକ୍ଷ୍ମ ମତ
ଏହି ଯେ ଶିଶୁଉପରେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ପୁସ୍ତକର ଭାରଦେବା ଉଚିତ
ନୁହେ । ସେ ନିଜେ ଦେଖି ଶୁଣି ଭଲଟା ଯାଲଟା କରି
ବୁଝି ସୁଝି ଜଗତର ନାନା ବସ୍ତୁ ଓ ଘଟଣାର ଜ୍ଞାନଲାଭ
କରିବ ଓ କର୍ମ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଅନୁଷ୍ଠାନର ମଧ୍ୟଦେଇ
ନୀତି ଓ ଚରଣ ଲାଭକରିବ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶିଶୁସମାଜକୁ
ଭୁଗୋଳ, ଇତିହାସ ଓ ବ୍ୟାକରଣ ପୁସ୍ତକ କଣ୍ଠସ୍ଥ କରି-
ଇବ ନାହିଁ । ବହୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଗଳ୍ପ କହ, ସୂକ୍ଷ୍ମ ନୀତି-
ବାକ୍ୟ ଶିଖାଅ, ଗାନ ଗାଇବାକୁ ଓ ଅଙ୍ଗବୃତ୍ତନା କରି-

ବାକୁ ଶିଖାଅ , ଥୁଲି ବାହୁ ଅନେଇ ଖେଳା କରିବାକୁ
 ଦିଅ , ଚାଷ ଅଙ୍ଗନ କରିବାକୁ ଓ ଶିଳ୍ପ କର୍ମ କରିବାକୁ
 ଶିଖାଅ , ବଗିଚା କରିବାକୁ ଓ ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ପୋଷିବାକୁ
 ଶିଖାଅ । ଅତି ଏହି ସକଳର ସହିତ ସଂସ୍କୃତି କରି
 ସେମାନଙ୍କର ବୟସ ଓ କ୍ଷମତାନୁସାରେ ଅଭିସରଜ୍ଞ ଓ
 ଅନନ୍ୟମୟ ପ୍ରଣାଳୀରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଲେଖାପଢ଼ା ଓ ଗଣିତ
 ଶିକ୍ଷାଦିଅ । କେତେଗୁଡ଼ାଏ ବୃଥାକଥା ମୁଖସ୍ଥ କରି
 ସେମାନଙ୍କର ଅନନ୍ୟମୟ ଶିଶୁଜୀବନକୁ ନିରର୍ଥକ
 ନକର । ସେମାନଙ୍କୁ ଶାସନ କରିବାର ବା ଦଣ୍ଡଦେ-
 ବାର କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ଶାସ୍ତ୍ରଭିତ୍ତି ଦଣ୍ଡ ବା
 ନିଷ୍ଠୁର ଶାସନରେ ସେମାନଙ୍କର ଶାସ୍ତ୍ରଭିତ୍ତି, ମାନସିକ,
 ଓ ନୈତିକ ଅନଙ୍ଗ ହୋଇଥାଏ । ଶିଶୁଜୀବନ ଅତିକୋ-
 ମଳ ଅଭିସ୍ମର ଦେହ ଓ ଅନ୍ୟ ତହିଁର ଉପଯୋଗୀ
 ଶିଶୁ ଯେପରି ସ୍ନେହ ବୁଝେ ଏପରି ଅତି କିଏ ବୁଝେ
 ସ୍ନେହକରି ଅନ୍ୟ କରି ଶିଶୁକୁ ବଂଶକର । ତାହାକୁ
 ଭରସାର ବା ପ୍ରହାର କରିବନାହିଁ । ବିଶ୍ୱାର ଗାର୍ହେନ
 ପ୍ରଣାଳୀର ମତ ଏହି ଯେ ଶିଶୁ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ସଙ୍ଗର
 କର୍ମଶୀଳତା ଖେଳା ଆକାରରେ ସଙ୍ଗରା ପ୍ରମାଣ ପାଉ
 ଅତି ତାହାକୁ ସବୁକି କରିବନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେ ଭବ
 ବାହାର ହୋଇ ଅସିବାକୁ ଦିଅ , ତହିଁରେ ତାହାର
 ଶ୍ରେଷ୍ଠ ତହିଁରେ ତାହାର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ସୁଖ ଜୀବନ ଓ ମନୁ-
 ଷ୍ୟତ୍ତ୍ୱର ଶିକ୍ଷା , ସଂସ୍କୃତି ପ୍ରଭୃତି ଦେବା , ସଂସ୍କୃତି ଭଗ-
 ବାନ ସୁସ୍ତକ ନିରପେକ୍ଷ ଭାବେ ତାହାକୁ ଯେପରି ଶିକ୍ଷା-
 ଦେଇ ଗନ୍ଧର୍ବପୁତ୍ର ପିତା ମାତା ଓ ଶିକ୍ଷକ ତାହାକୁ

ସେହି ଶିକ୍ଷା ପଥରେ ସହାୟତା କରିବେ । ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ବାଳକ ବାଳିକା ମାନଙ୍କୁ ପଢ଼ାକରି ସଂସାର କରିବା କିଣ୍ଡାର ଗାର୍ଜନ ଶିକ୍ଷାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନେ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବେ ବାଳକ ବାଳିକା ଥାଆନ୍ତି ତେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କର ବାଲ୍ୟ ଭାବକୁ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରଖି ପ୍ରକୃତର ପ୍ରଣାଳୀରେ ସହି-
 ଜରେ ଶିକ୍ଷାଦେଇ ତାହାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଏହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ , କିଣ୍ଡାର ଗାର୍ଜନ ପ୍ରଣାଳୀ ପିଲା ମାତା ଓ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ କହେ ତୁମ୍ଭେମାନେ ବାଳକ ବାଳିକା ମାନଙ୍କୁ ଯେପରି ନରନାରୀ ହେବାକୁ ଚାହୁଁ ବାଲ୍ୟକାଳରେ ସେମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ତାହା ଅଣାକର ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ବାଲ୍ୟ ପ୍ରକୃତର ଉପରେ ସେମାନଙ୍କର ସେହି ମନୁଷ୍ୟତ୍ୱ ଓ ନାରୀତ୍ୱର ସୂକ୍ଷ୍ମ ପାତକର ଦେଖିବ ଯଥା ସମୟେ ସେମାନେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନରନାରୀ ପ୍ରକୃତ ନର ନାରୀ ହୋଇ ତୁମ୍ଭେମାନଙ୍କର ଆନନ୍ଦ ବିଧାନ କରିବେ ।

କିଣ୍ଡାର ଗାର୍ଜନ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀ ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ଦେଶରେ ଆଦୌ ଅଲୋପିତ ହେଉନାହିଁ କହିଲେ ତଳେ ସୁଭାଷ ଗ୍ରାଥମେକ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରଥମମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷାର ସୁବିଧା ପାଇଁ ଏହା ସୁଜଳନ କରାଯାଇ ସାଧାରଣରେ ପ୍ରକାଶିତ କରାଗଲା ।

ପରିଶିଷ୍ଟ ।

ଶିଶୁ ଶିକ୍ଷାର ସଙ୍କେତ ।

ଯେଉଁମାନେ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧେ ଚିନ୍ତାକରନ୍ତି ତମ୍ଭା
ଦୀର୍ଘକାଳ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରେ ରହି ବହୁଦର୍ଶୀ ଅଟନ୍ତି ସେମା-
ନଙ୍କ ନିକଟରେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଶିକ୍ଷାଦାନ ପ୍ରଣାଳୀ ଅଙ୍କିତ
ନୁହେ । ଶିକ୍ଷକର ଗୁଣରେ ବାଳକ ବାଳିକା ମାନଙ୍କର
ମାନସିକ ସ୍ଥିତି ଓ ଉନ୍ନତି ହୋଇଥାଏ ଶିକ୍ଷକର ଦାୟିତ୍ବ
ଅନେକ । ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ରାନୁସାରେ : ଶିକ୍ଷକ ଧର୍ମପିତା
ଯେଉଁମାନେ କେବଳ ଦଣ୍ଡବିଧାନ କରି ବାଳକ ବାଳିକା
ମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷୋନ୍ନତର ଆଶାକରନ୍ତି ସେମାନେ ଶିକ୍ଷକ
ପଦ ବାଚ୍ୟ ନୁହନ୍ତି । ବାଳକ ବାଳିକା ମାନଙ୍କୁ ଧୂର ,
ଶାନ୍ତ , ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଓ ଉତ୍ସାହ ବାକ୍ୟରେ ଶିକ୍ଷା ଦାନକଲେ
ବିଦ୍ୟାଳୟ ପବନ ଆନନ୍ଦାଳୟରେ ପରିଣତ ନେବ ।

ନୂତନ ଶିକ୍ଷକ ମାନଙ୍କସଞ୍ଚେ ଶିକ୍ଷାଦାନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ
କେତେକ ସଙ୍କେତ ଆବଶ୍ୟକ ମନେକରି ନିମ୍ନରେ
ପ୍ରଦାନକ ରାଗଲ । ୧- ଶିକ୍ଷାଦାନର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ
୨- ବୁଦ୍ଧି ବୃଦ୍ଧିର ପରିଚ୍ଛେଦନା ଓ ବୁଝାଇ ଦେବାର ନିୟମ
୩- ଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ ଅନୁରୋଧ । ୪- ସ୍ମୃତିସ୍ମର ,
ଶୃଙ୍ଖଳା ଓ ପରିପାଠୀ । ୫- ଜାତିଶିକ୍ଷା ନ୍ୟାୟାନୁସରଣ
ସତ୍ୟକଥନ ପରୋପକାର , ଶାନ୍ତରକ ନିୟମ ପାଳନ ,
୬- ବିଶ୍ରାମ ଓ ନିଦ୍ରା । ୭- ଶାସ୍ତି ଓ ପୁରସ୍କାର ଦଧାନ
୮- ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଓ ନିକୃଷ୍ଟ ଗ୍ରହ । ୯- ପଠନ ଓ ଲେଖନ
ସମ୍ବନ୍ଧେ ସାଧାରଣ ମନ୍ତବ୍ୟ । ୧୦- ଅସଂଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ ଶିକ୍ଷା-
ଦେବା ପ୍ରଣାଳୀ , ୧୧- ବର୍ଣ୍ଣ ଉଚ୍ଚାରଣ ଓ ପଠନ ।

୧୨- ଶବ୍ଦ ପାଠ । ୧୩- ବର୍ଣ୍ଣ ଲିଖନ, ୧୪- ଶବ୍ଦ ଲିଖନ

ସଂସ୍କୃତ ବର୍ଣ୍ଣଶିକ୍ଷା ଦେବୀର ପ୍ରଣାଳୀ ।

୧- ବନାନ । ୨- ଯ, ର, ଇନ୍ଦ୍ରାଦି ଫଳା ।

୩- ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ବର୍ଣ୍ଣ ।

ସାହିତ୍ୟ ।

୧- ସାହିତ୍ୟଶିକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧେ ସାଧାରଣ ମନ୍ତବ୍ୟ ।

୨- ପ୍ରବନ୍ଧ ଅଙ୍କୟନ । ୩- ପାଠ ଦେବୀର ପ୍ରଣାଳୀ ।

୪- ପାଠଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀ । ୫- ପାଠ ନେବୀର ପ୍ରଣାଳୀ ।

୬- ପଠନ, ଶବ୍ଦାର୍ଥ ଓ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ସମ୍ବନ୍ଧେ ବିଶେଷ ମନ୍ତବ୍ୟ

୭- ବିଷୟ ଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷାସମ୍ବନ୍ଧେ ବିଶେଷ ମନ୍ତବ୍ୟ

ବ୍ୟାକରଣ ଶିକ୍ଷା ।

୧- ରଚନା । ୨- ଶ୍ରୁତିଲିଖନ ଓ ଆବର୍ଣ୍ଣଲପି ।

ଗଣିତ ।

୧- ପାଠୀଗଣିତ ଶିକ୍ଷାସମ୍ବନ୍ଧେ ସାଧାରଣ ମନ୍ତବ୍ୟ ।

୨- ଅନୁଶୀଳନା ଅଭ୍ୟାସ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ନିୟମ ।

୩- ପ୍ରାଥମିକ ଅଭ୍ୟାସ । ୪- ଶୀଘ୍ର ଅଙ୍କ କର୍ଷିତାର

ଅଭ୍ୟାସ । ୫- ବୋର୍ଡରେ ଅଙ୍କ କର୍ଷିତା ।

୬- ଗୁଣିତରେ ଅଙ୍କ କର୍ଷିତା, ୭- ଅଙ୍କ ଲେଖିବାର ବହି

୮- ଶୁଦ୍ଧିତା । ଶୂଙ୍ଖଳା ଓ ପରିଚ୍ଛନ୍ନତା

ପାଠୀଗଣିତର ସାଧାରଣ ନିୟମ ଶିକ୍ଷାଦେବୀର ପ୍ରଣାଳୀ

୧- ଶତପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗଣନା । ୨- ଶତପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଂଖ୍ୟାର

ଯୋଗ, ବିୟୋଗ, ଗୁଣନ ଓ ଭାଗ । ୩- ଶତରୁ

ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା । ୪- ସନ୍ଧିପ୍ର ପ୍ରକ୍ରିୟା ।

୫- ମିଶ୍ର ପ୍ରକ୍ରିୟା ଭଗ୍ନାଂଶ ଇତ୍ୟାଦି ।

କ୍ଷେତ୍ରତତ୍ତ୍ୱ

- ୧- କ୍ଷେତ୍ରତତ୍ତ୍ୱ ଶିକ୍ଷା ଦେବାର ମୁଖ୍ୟଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତିସ୍ଥ ଦିବ୍ୟ ପରିଚୟପ୍ରଣାଳୀ । ୨- କ୍ଷେତ୍ର ମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧେ ସାଧାରଣ ଜ୍ଞାନ ଜନ୍ମାଇବାପାଇଁ ସାଧାରଣତଃ ପଦେଶ (ବାହ୍ୟ, କୋଣ ଭେଦରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ କିଛି ?)
- ୩- ଏହାର ସାହାଯ୍ୟରେ ଘର ପ୍ରସ୍ତୁତି କରଣ, ପୋଷାକ ନାଲ, କେନାଲ, ଗନନ, ପୃଥ୍ବୀର ପରିମାଣ କଣ, ତମ୍ବି, ପଦ୍ମ, ନଦୀ ଇତ୍ୟାଦିର ମାପ ଶୁଦ୍ଧ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ଯୁକ୍ତିସ୍ଥ ନିୟମ । ୧- ଭୂଗୋଳ ବିବରଣୀ ଓ ଇତିହାସ । ୨- ଭୂଗୋଳ ବିବରଣୀ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧେ ସାଧାରଣ ମନ୍ତବ୍ୟ । ୩- ଭୂଗୋଳ ବିବରଣୀ ଶିକ୍ଷା ଦେବାର ପ୍ରଣାଳୀ । ୪- ମାନଚିତ୍ର ସହିତ ସ୍ଥାନର ବିବରଣୀ ଶିକ୍ଷା । ୫- ମାନଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ ଶିକ୍ଷା ।
- ୬- ସ୍ଥାନ ଭେଦରେ ଭୂଭୂତବେଦର ଓ ସମୟ ପରିଚ୍ଛେଦନ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀ

ଇତିହାସ-

- ୧- ଇତିହାସ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବା ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ପ୍ରଣାଳୀ ।
- ୨- ଇତିହାସ ଶିକ୍ଷା ଦେବାର ଯୁକ୍ତିସ୍ଥ ନିୟମ ପାଳନ,-
- ୩- ଇତିହାସ ଶିକ୍ଷାଦେଲେ ସ୍ମରଣ ଶକ୍ତିଗଠନ, ପ୍ରାଚୀନ ଓ ଆଧୁନିକ ଭୂତ ଓ ନାହି ପରସ୍ପର ମିଳନକରି ନୂତନ ଧରଣ ଜୀବନ ତିଆରିବା ପାଇଁ ଯୁକ୍ତିସ୍ଥ ବିବରଣୀ-
- ୪- ଏଥିର ଶିକ୍ଷା ଦେଶ, କାଳ ଓ ପାତ୍ର ଭେଦରେ ମାନବିକ ଶକ୍ତି ଗଠନ କରିବା ପ୍ରଣାଳୀ ।

ବିଜ୍ଞାନ ଓ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରକ୍ଷା । -

ବିଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷାସମ୍ବଳେ ସାଧାରଣ ମନୁଷ୍ୟ

ବିଜ୍ଞାନ ଓ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରକ୍ଷା ଶିକ୍ଷା ଦେବାର ପ୍ରଣାଳୀ -

(କ) ଶିଶୁମାନଙ୍କ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର ଆବଶ୍ୟକତା ସମ୍ବନ୍ଧେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ପରିଚୟ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀ -

(ଖ) ସେମାନଙ୍କ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟୋନ୍ନତିର ପ୍ରାଥମିକ ଉପାୟ ସମ୍ବନ୍ଧେ ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷା -

(ଗ) ସେମାନଙ୍କ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟୋନ୍ନତି ସଙ୍ଗେ ' ପାରିବାରିକ ଓ ସାମାଜିକ ଉନ୍ନତିର ଉପାୟ ଉଦ୍ଭାବନର ସୂକ୍ଷ୍ମ ପ୍ରଣାଳୀ -

(ଘ) ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟୋନ୍ନତି ଚେତ୍ତେ ବାଞ୍ଛନୀୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବାର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଉପଦେଶ -

(ଙ) ବିଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷାର ଆବଶ୍ୟକତା ସଙ୍ଗେ ' ନିଜର , ଗ୍ରାମର , ଦେଶର , ପ୍ରଦେଶର ମହାଦେଶର କ୍ଷୟ ଉନ୍ନତି ହୁଏ ତହିଁର ସୂକ୍ଷ୍ମ ପରିଚୟ ପ୍ରଣାଳୀ -

(ଚ) ବିଜ୍ଞାନର କାରଣ , ପ୍ରାଚୀନ ଭୂତ ସହିତ ମିଳନ କରି ଆଧୁନିକ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଜୀବନ ଯାହା ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ କରି ଚଳିବାପାଇଁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଉପଦେଶ ପ୍ରଦାନ -

(ଛ) ପାଶ୍ଚାତ୍ୟଦେଶ ଆଧୁବାସୀ ମାନେ ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ଉପାକର୍ମନକରି ଆଲୋଚନା ପୂର୍ବକ ନିମୋନ୍ନତ ଦେଖାଉଥିବାର ଉଦାହରଣ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀ ।

Printed by D. Gar.nayak
The Hitaishini Electric Machine Press
Bamra
1913

